

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILLICA BROJ 31 III. KAT. RUKOPISI SE NE VRAČAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 32—, POLUGOD. K 16—, ČETVRTGOD. K 8— POJEDINI BR. 1 K. IZLAZI TRI PUT MJESEČNO.

Nordau.

K njegovoj 70-godišnjici.

— 29. jula 1919. —

Držimo, da je značaj Maksa Nordau-a, koji danas u zatišju u Madridu pored svojih godina stvara velika djela u svojoj duševnoj radionici, najbolje obilježio o 60-godišnjici njegovoj Dante Lattes riječima: »Kad se bude jedamput pisala povijest izradjanja židovstva u 19. vijeku i zabilježile kukavne slabosti sitnih svagdanjih duša naših antisemitskih ili od zastave odbjeglih »Izraelita«, kojima se odlikuje ovaj odlomak naše narodne epopeje, upozorit će se za utjehu i za uspostavu naše narodne časti i na imena Theodor Herzl i Maks Nordau. U ta dva imena ozvanja jeka nesavladive čežnje mesijanskoga naroda, jeka naših sanja, naših borbi i naših djela slave.

Čini mi se, da je najbolji dio zanešenjačkog, jetkog i oštrog, sanjarski nježnog, velikodušnog duha proroka Izraelovih krvlju i uljudjenošću prešao u modernu zapadnjačku i evropsku dušu Maka Nordau-a, toga silnoga prevratnika i genijalnoga graditelja. U njemu je više no jedna od bitnih značajki naših reprezentativnih duhova. Kao kod većine spisatelja i mislilaca klasičnoga židovstva, u njega nailazimo onu snažnu i neodoljivu težnju za smravljanjem kumira i rušenjem gradijina laži, za bezobraznom kritikom nerazboritih navika. U njega je duboka mržnja protiv praznih forma, nesavladiva ljubav istini k dobromu i pravednosti. A to je toga radi: On je upio u se duh biblije u njegovoj bitnosti... I on se sam, po svoje porijetlu i po svome načinu mišljenja, spoznao Židovom... Leroy Beaulieu uzalud je pokušao, da nam otme slavu toga genija, koji razara i na novo stvara, da ga svojata za svoju velikodušnu i revolucionarnu Francesku. U oči životne zadaće Maka Nordau-a svečano uvjeravam, da je ova ljubav za pravdu, ova sloboda duha, ovo emalovažavanje preživjelog duha kasta i zastarjelih hierarhija, ova mržnja svake himbenosti i svih konvencionalnih laži — da je to sve bilo židovsko davno prije, no što je svojatano kao francesko...«

A drugi jedan židovski umnik Italije, Cesare Lombroso, posvećuje mu oye riječi: »Za svoga dugog života poznavao sam samo dva muža velikoga duha, a zajedno dobra srca: Marzolo i Nordau... Nordau pravedan, dobar, genijalan par excellence,

koji je jedan dio svoga života upotrijebio u prilog potlačenima, a da pri tome nije izgubio ni jednoga časa za značstvena istraživanja. Nordau vidi, gdje mu slava od dana do dana na cijelom svijetu raste; plemeniti, veliki izuzetak, koji nas izmire sa čovječanstvom.«

Nordau je iz svjetske literature umio u cijonizam. Ali ništa nije istinitije nego to, da su osobine njegova genija — poznatog svijetu prije nego onima, kojima je imao da bude najsnaznijim glasnikiom mladog proljeća — bile iskomski židovske. Ovu značajku nalaze u njegovim radovima svi, koji su išli da traže u dubini izvora njegova uma i njegove etike. »Biblijia nije bila stalnom pratiličem onamo od dneva moje mladosti. Učineći su toga djela bili različiti u različitim razdobljima moga života, ali nikad nijesam prestao čitati u tome spisu. Hijob, Propovjednik, Psalmi zapremaju najviši rang u mojem poštovanju...« Pisao je razmijerno malo, malo za dugi život. Ali pisao je, kad je morao što da kaže iz obilja svoje velike osamljenosti. Osamljen se osjećao i nije bio entuzijazma. Bio je odviše svoj, a da bi naišao na oduševljeni odziv velike publike. I previše je rušio kumire, pred kojima se svijet sagibao: Nije mu prijala ni pesimistička, skepsička, religiozno motivirana anarkija Tolstojeva, ni individualizam Nietzsčejev: odveć je socijalan i odveć optimista za to. Borio se protiv Wagnera i Ibsena, protiv dekadantse simbolista i Zolina naturalizma, protiv velikih konvencionalnih laži kulturnoga čovječanstva — i žeđ je napadaje i lažne klevete. »Vae soli — jao si ga osamljenom! Ali ta osamljenost svojim strogim zaprom usmrćuje slabunjavost već u njezinu zametku, veli on sam. Nije sagibao koljena ni pred kime, ni pred čime. Crpaо je iz golemog obilja znanja, koje se proteže na svu kulturu čovječanstva, i opet je posve svoj. Jedna velika vlast u svijetu duha, zagrijana vječno mladim velikim temperamentom, obuzdana zdravom etikom i logičnim duhom, koji ne poznae koncesija ni milosrda. A uz to čovjek. Čovjek velikog socijalnog osjećanja i milosrda. Gdje njegova istina i nije svačija, osjeća se, da je njegova istina jača, bezuvjetnija.«

Pa ako je ušao u svjetsku kulturu, mi i po njegovim spisima u dubljemu smislu smijemo kazati, da je naš. Židovski »gaon-

u modernoj formi, kako ga je Sokolov nazvao.

I nakon što je, protiv otpora »zvaničnih« filozofa i kritičara, zauzeo svoje mjesto u svjetskoj kulturi, dolazi među nas, da zauzme mjesto uz Teodora Herzla. Koliku li je snagu njegova silna riječ davala cijonizmu! Nije više bio osamljen. U onome mnoštvu, koje je zanašao do ekstaze, dajući svemu što mislimo i osjećamo, našoj težnji za svjetлом i našoj volji za dobrostanstvom, našemu praiskonskom i promladenom »ja«, najpregnantnije, najsnažnije i najvedrije izražaje jednoga velikoga govornika, jednoga od najvećih, što ih savremeni svijet poznaje — u onome je mnoštvu osjećao svoj »ja«. Tu je, uzdužući sebe do stvaraoča, kojega je malne svaka riječ bila jedan veliki čin, dosegao profetsku veličinu. Nije više bio sam. Svi mi, slabci i raskidani, bolesni i tmurni, čujimo na njegova usta svoju snagu i cijelovitost, zdravlje i vedrinu. Ono, što smo bili i što ćemo da budemo. Od naroda posrednika, narod stvaralača svojih velikih živih vrednota, svojih, koje ćemo da unesemo u kulturu čovječanstva, kako ih je unio veliki gaon Nordau.

Zamislimo tu opreku: On, nosilac misli, koje znače rušenje konfesionalstva i oni naši strogi vjernici! Pa kako je srce njegovo i srce njihovo premostilo te opreke, te su zakucala jednakim taktom, mal ne nepodnosljivo jako zakucala od goleme, mal ne bolne sile njegove riječi! Bit će za to, jer je u njemu i u njima bila prasnaga staroga koljena, bezvremenska prasnaga bitnosti, ispred koje isčezavaju relativne, vremenite razlike vjerskih formi.

Herzl je bio voda i organizator, Nordau glasnik i darivalac ideja. On je u svojim govorima bolje, jače i bezobzirnije razotkrivio svu kukavnost asimilacije, nego itko. To je doista bila monumentalna riječ proroka Izraelovih, obnovljena savremenom kulturom, koja je stvarala: stvarala čudesa i uzdizala na brdske visove, nakon što je obarala trulež savremenog židovstva. Nordau je govornik cijonizma.

Nijedan od njegovih spisa nije cijelovitiji i veći od njegovih govorova. Nordau je zacijselo jedan od najboljih političkih govornika Evrope. Adolf Stand, i sam dobar govornik, koji ga je često na cijoničkim kongresima slušao, opisuje ga kao govornika ovako: »Dubok je i pun boja

zaјedno, učen i fantastičan. Jedamput se njegov govor vijuga kao potok, drugi put se pjeni kao more. Sad piri kao zefir, a sad bruji kao crkan. Mati je toga govora srdžba, otac milosrde. Njegovo je vrelo galut, a njegovo ušće vječnost. Korijenje mu se duboko uvriježilo u zemlji otaca, a oko njegova granja se poigrava uzduh Palestine. Fundament je isklesan od granita, a fasada poletna. Argumenti se isprepliću slikama. Do hladne, ledene kritike vizionarska snaga puna istočnjačkoga žara. I ima u njoj satira, koja bezobzirno bičuje i lirika, koja dira do u dno srca. Sad se circi nemilesrdo kao anatem, sad viđa, rane kao samaritanec... Jedamput revnuje kao Jesaja, onda opet pliče kao Jeremija. Jedan čas izaziva elemente i vijekove kao div, onda je opet skrušen pred svemogućnosti fatuma kao dijete. Akordi od riđanja do proklinjanja teku iz jednoga duševnoga rezervoara... Dvadeset vijekova proganjanja, šezdeset generacija putnika zovu iz ovih riječi i utiru sebi put do dubina duše. Svima se čini, da Nordau tako udara u Žicu, a to udara jeka. Jeka židovskoga naroda.

Bio nam je uzor discipline. Ima toliko svoga, duh mu u dubinama i u prostoru opisže bezgramični universum, više no nikoga u nas, više no u velikoga inicijatora i organizatora Herzla. I u svemu on se Herzlu podredio. Velik i u čednosti. Kad je Herzl postigao veliku svoju diplomatsku tečevinu, kad je od Velike Britanije dobio Ugandu, Nordau je bio protivnik tga projekta. Zatajio je sebe, jer nije u jednom velikome, osudnome čelu htio da zataji Herzla. I govorio je za Ugandu. U onaj čas mogao je Herzlu oteti vodstvo eijonističke organizacije; kucaj njegova srca bio je kucaj srca istočne židovske mase, koja je na kongresu vrismula od bola, bojeći se za Palestinu. Ali on je bra-

nio Herzla znajući, da je istina u Herzlovim riječima: *Zaboravim li na te, Jerusalajim, neka mi usahne desnica... I jer je znao, da je Herzl snaga i volja, voda i državnik, zastava, kojom se vode ljudi, kud se hoće, pa i u Obećanu Zemlju...*

Tu i tamo čujemo nešto o velikome majstoru. Znamo, da u svome zaklonu u Madridu, gdje je postao počasnim članom univerziteta, stvara nova velika djela za kulturno čovječanstva, najveća — kažu — što ih je napisao. Kad je na početku rata pisao protiv Njemačke i njegovih saveznika, bio je opet osamljeni Nordau. Svuda su ga u centralnim državama napadali, pa i ovdje u nas. S bolnim se i sažalnim smješkom sjećamo toga mi, koji tada moradosno šutjeti i trpiti od sputanosti duše, koja nije smjela govoriti. Znali smo: Nordau nije kudio, da kudi i nije hvali, da hvali. Kazivao je istinu, a istina je osamljena. Jedan od onih, koji moraju reći svoju istinu, pa makar ili razapeli na krst, izopčili iz zajednice. Isus iz Nazareta, Baruh Spinoza, Židov, koji još na lomači inkvizicije vapi u nebo svoj »Šema Israel«... Kako se maleni, u antitezi prema tome tražioči istine ukazuju oni zvanici Franceske, koji su ga u početku rata internirali, dočenje prisilili, da ostavi zemlju, za koju je čuvstvovao i u kojoj je proveo najveći dio svoga života! Tek zato, jer on — gradanin svijeta — nije pomiclao na to, da treba zvanici atest o državljanstvu, koji je tjesnogrudnoj birokraciji jednog »dokaz« čuvstava priručnosti zemlji... Sto broj prema dokumentu jednoga prefekta svjedodžba Leroy-Beaulieu... Ta nije mogao ni na veliku londonsku eijonističku konferenciju, jer je po papirima bio austrijski državljanin.

A mi znamo, da je državljanin u velikome, bezgranično carstvu imao i sve svjetskog čovječanstva. I velik sin svoga

naroda. Velika sinteza onoga, za čim ide mo mi, sinovi mladog proljeća židovskoga naroda.

Mlad, pored svojih godina i neskršen. Srebrobredi lik mladosti naše. Neka bi njegove velike pupile, koje gledaju tako jasno, otvoreno i pronicavo, sjale još dugo unutarnjim svijetom jedne svjetle duše i vatrom jednoga žarkoga temperamenta!

Da nas uzdrže mlade i spremne za svoje istine! Mlade i jače voljom. Dostojne njega.

Dostojne, da ga slavimo. Danas — i sutra i u svim dalnjim koljenima, koja će iine velikoga slobodoumnika blagosiljati u slobodnom zraku zemlje, u kojoj je uvriježeno njegovo korijenje. Uz Herzla, velikoga druga njegova.

Dr. A. L.

Funkcije i utjecaj jevrejske Palestine.*)

Što može obnovljen jevrejski narod u Palestini da znači za čovječanstvo u budućnosti, može se najbolje promotriti s dva gledišta: prvo, s gledišta neposrednog utjecaja razvitka jevrejskog narodnog života u samoj Palestinu u svjetskoj istoriji; drugo, s gledišta posrednoga utjecaja, koji će jevrejski narodni centar da vrši na jevrejske zajednice u drugim dijelovima svijeta. Jer, kakogod brzo i uspješno bude napredovalo jevrejsko naseljivanje u Palestinu pod povoljnijim uvjetima nego što su dejako postejali, kroz mnogo će generacije barem, ako ne za sva vremena, brojčana većina jevrejskoga naroda ostanati izvan Palestine i ne mogu se ni u kojem razinatranju o ulozi, što će je jevrejski narod igrati u budućim vijekovima, mi-

*) Iz velike rasprave »Palestine and Jewish nationalism«, izašlog u »The round-table«, četvrtogodišnjaku za politiku britskog carstva, London, mart 1918.

taj bi račun time postao jasniji, pouzdaniji.

613 zakona i zabrama šulfan aruha ismjehivali su. Općinski porez nije ih teško tišio. Na put do sinagoge podsjetio ih je često samo dan pomirenja. Oni su se ipak sami uvjeravali, da su dobri Židovi, jer su ljubili Heine-a, nasladjivali se Danielom Deronda i nijesu dali dirati u slavu »kugela« i »šaleta«.

Asimilacija i eijonizam.

Kad je Mojsija htio da izbavi svoj narod iz egipatskog ropstva, bili su u prvom redu Židovi, koji su se uzbudili protiv njega i zaprijetili mu se, da će ga prijaviti egipatskim oblastima. Kad su se Ezra i Nehemija vraćali u Cijen, ostali su bogati, obrazovani Židovi, ljubitelji šaleta i čitaoci Heine-a onoga doba, u Babilonu, i pustili su ljudi sanjare, koji su opet htjeli biti naroden, s porukom, a valjda i s olakšicom u srcu, da idu. Ni sad ne će biti drunkčije. Pa neka. Četa Ezra i Nehemije bila je mala manjina između tadašnjih Židova, a mi smo svi potomeci one manjine, velika većina nasuprot razriješila se u more naroda prednje Azije. I eijoniste su možda još manjina između današnjih Židova, ali iz njihove će se sredine židovstvo pomladiti, po njima će dalje živjeti i spa-

sti se u daleku budućnost. A židovski protivnici eijonizma, pa bili danas ma kako mnogobrojni, iščeznuće će kao Židovi. Vjerovatno je to skrovita želja njihovih srđaca. Zaciјelo će se ispuniti. Zato je nedopustivo, da se govoriti o eijonističkoj partiji u židovstvu. Odbijamo tu oznaku s porukom i prezironom. Cijoniste nijesu partija, oni su židovstvo samo. Njihov broj, njihov današnji broj, ne mijenja ništa na stvari. »Sjeme najsilnije lipe jest sasvim sitna tvarba, ali je skup čitave životne snage drveta, cilj svih njegovih organskih naprezanja. Lipa živi dalje u svome sjeđenu, a ne u masi svoga drva i lika. Što god u židovstvu živi, što ima židovskog idealu, muževnog dostojaństva, radosti s razvijanja, to je eijonističko. A što se u ropstvu osjeća dobro, što u preziru osjeća dobro, što u preziru osjeća ili što se neda skoroj smrti židovstva, to stoji ravno dušno po strani ili se lutito boriti protiv nas.

O hercijstvu asimilacije.

Možda će vas zaintimiriti, ako vam kažem, da sam naučio blaže prosudjivati i renegate, židovske antisemite, prilizice plemićkih salona. Vidio sam ih, gdje izgaraju kod pobožnih hrišćanskih priredaba u aristokratskome, većinom odrešito antisemitskome društву. Čitao sam u knjigama iz-

Iz Nordauovih spisa i govora.

O asimilaciji.

Vi vidite, kako zaraza mržnje protiv Židova provaljuje iz svojih od prije poznatih ognjišta u nove zemlje, kako se razorno rasplamene na mjestima, gdje se držalo, da je decenijima, vijekovima utrnila... Usudjujete se proricati brzo nestajanje antisemitizma, premda Vam dojakošnji tečaj židovske povijesti glasovima od sedamdeset generacija Židova, što ste nju ili se šale, dovikuju u uho lažljivost vašega proricanja? Vaše je proricanje tek jedna forma prevarnoga bankrota. Jer ne možete svojih dugova platiti u sadašnjosti, ispostavljate naputnice na velike brojke za budućnost, koje vas ne stope ništa i za koje dobro znate, da se nikad neće iskupiti. Ta budite čestiti! Imajte hrabrost svojih hladnih srdaca! Recite židovskome narodu otvoreno: Nema ide prilično. Nemamo zašto da se žalimo i ne želimo promjene onoga, što jest. A vi, proganjani, ponizivani, mučeni, vi nas se ništa ne tičete. Kad bi u vas bilo bar razmjerne čestitosti, da priznate zbiljski poticaje svoga držanja, mi bišmo vam vaše držanje mogli gotovo i oprostiti. Židovski narod bi vas onda naprosto izbrisao iz svoga računa, a

moći jevrejske skupine u rasulu. Ovako razmatranje mora biti prirodno spekulativno; ali ako se u predmetu, kao što je ovaj, ne može postići izvjesnost, mogu se ipak neki zaključci smatrati vjerojatnima.

Već je jevejsko nastojanje u minuloj generaciji popravilo dijelove Palestine, koja su bila močvarna ili pusta kroz vijekove. S porastom jevrejskog useljivanja i olakšanjem njegovim, ovo se djelo popravljanja pospješilo, dok se na posljeku mogućnosti zemlje nijesu obilno ostvarile. Koje su to mogućnosti to je ponešto sporna stvar: naročito je sporno, ima li Palestine prirodnih vrela, potreba za stvaranju industrija u velikome stilu. Ali nije nimalo sporno, da se agrikulturna produkcija zemlje može veoma povisiti; a jednako je izvjesno, da se s valjanim lukama i željeznicama može vinuti kao nekad do visokog stupnja saobraćaja između Srednjemog mora i Istoka. Palestine ima dakle ekonomsku budućnost; i postizavajući što više može u svojim ekonomskim mogućnostima Jevreji neće samo polagati siguran osnov svome narodne životu, nego će obogatiti svijet, dajući broju produktivnih teritorija jedan više.

Ovaj će ekonomski razvitak biti благодat za evropske stanovništve Palestine i susjednih zemalja. Palestinski su se Arapi već okoristili veoma mnogo uspjesima jevrejskoga kolonizacionoga djela s njegovim intezivnim metodama agrikulture, njegovim znanstvenim primjenama, njegovim zapadnjačkim nazorima o higijenskom i poslovnom metodama. S punim pravom može se nadati, da će budući razvitak Palestine povoljno utjecati na ekonomsku uvjete i kulturu Arapa ne samo u Palestini nego i u kraljevstvu Hedžazu. Arape se običaju smatrati natražnim plemenom, po svome ustrojstvu nesposobnim da dostigne uznapređovali korak moderne civilizacije.

vrsnih opažalaca, kao Anatole France i drugi, što sve moraju trpjeti, da se ušutuju u antisemitske plemićeske krugove, s kojima se sramote moraju dati napajati, da sniju plesati na grčevskom balu ili uzajmiti novca kojemu hercegu. Tad sam tek shvatio te ljudi i njihovo biće. Tad sam tek spoznao, da su pravi sinovi velikih predaka, koji su izdahnuli svoj plemeniti život na mučilištu i na lomači. I oni podnašaju svoje volje sve muke pa i smrt u vatri. I oni razvijaju jednako herojstva, da zataje svoje židovstvo, kao i njihovi veliki oči, da mu ostanu vjerni.

O židovskim milijunama.

Židovski milijunaši strpljivo su, tih, lukavo, malne sasvim prerezali kabel, koji ih spaja sa židovstvom. Visjeli su samo još na slabo židovskoj niti, koju bi prekinuo jedan posljednji slab napor. A sad više cijenjam preko svih krovova: »Ima židovstvo! Mi smo rasa! Imamo dakako i izmet židovstva, ali i taj izmet je židovski; to je doduše naša žalost, ali mi toga na žalost ne možemo promijeniti«. Bacamo i ne htijuci; udice u meso kukavnih odbjeglica i vežemo ih opet o židovstvo, kojega su se nečujno nadali odriješiti. Htjeli su zaronići, a cijonizam im se slijede kao čudni sprijed pojasa za plivanje i kaputa za sputavanje o tovljeno tijelo. Cijonizam prekida

teško je vjerovati takvom promjernu naroda s toliko sjajnim djelima civilizacije u prošlosti. Ali kroz vijekove nije Arapin imao nikakovih prilika za razvitak. Gopodstvo Turaka, ma da su mu bili srodnici po vjerskom nazivanju, politički ga je tlačilo i voli više zastoj nego napredak. S Evropejem ima premašno idejskog i temperamentskog rodbinstva, a da bi bio kada da od njega nauči, što Zapad može da nauči Istok. Ali postoji pravo rodbinstvo između Jevreja i Arapina — rodbinstvo ne samo po krvi, ne samo po jeziku, ne samo po vjeri (jer Islam zahvaljuje judaizmu više nego li hrišćanstvu), nego i po zajedničkom radu oko rasprostranjuvanja znanosti. Arapi i Jevreji bili su oni, koji su donijeli znanost i medicinu u Evropu početkom srednjega vijeka. Jevrejski su filozofi i učenjaci primili svoje znanje grčkoga umnoga rada s Arapima i donijeli ovo znanje s njima u Evropu. Jevreji duguju Arapima dug, koji teže i koji su kadri da platite kad genij bude imao slobodno polje za svoj sopstveni narodni život; a Arapi budu njihovi najbliži susjedi. Dolaziće k Arapima, ne kao strane iz posve drugog svijeta, nego kao rodaci, koji su stekli bogato iskustvo tečajem vijekova rastave, oni će pomoci Arapima svojim utjecajem i primjerom, da se prilagode savremenim zahtjevima, pa će, u prisnoj zajednici, obje rase ostvariti svoje narodne mogućnosti.

U ovoj saradnji s Arapima jevrejski će narod u budućnosti izvršiti dio, ali samo dio funkcije, koja će je zapasti u djelovanju, kao posrednik između Istoka i Zapada. Jer Palestine se neće samo domaći visokoga stupnja saobraćaja u materijalnom smislu: ona će biti skupište ideja i civilizacija. Politički ona će da bude odbojna država (buffer-State); duševno će biti baš protivno. Umjesto da služi kao barijera, jer je to funkcija odbojne države, držat će otvorena vrata između Istoka i Za-

zastaru pravnih zahtjeva Abrahamovih na njegove potomke. Kako da se ne ogoriči židovski milijunaš, koji je bio tako blizu tome, da odbaci taj uresni pridjevak?

* Protestrabini.

I protestrabini su protiv nas. Bih li i te ljudi udostojao jedne riječi? Pa neka. Učinit će to minogred radi potpunosti. Što ovi časni službenici epćina kažu ili ne kažu, ima tačno istu vrijednost. Njihovo je značenje za židovstvo jednako ništvo. Učitelji i vodje naroda već odavna nijesu. Prosvjećenima su ruglo, pravovjernima zazor. Vjeruju li sami u isto, izuzevši svoju plaću, ne znaju; pa nemam ni prava, da to ispitam, a napokon me se ne tiče. Ali da nijesu umjeli gajiti u svojim općinama vjeru i čuvati je, to uči jedan pogled u njihove opustjelle sinagoge, gdje se minjan za dnevnu molitvu u pravilu mora plaćati. U židovskome mnoštву nijesu umjeli očuvati znanja jevrejskoga jezika ni židovske povijesti, običaja i navika, tako da je židovskoj predaji malne sasvim otudjeno. Židovski bogataši, koji im daju zvanje i plaću, pokazuju im ironički, što drže o onome židovstvu, koje protestrabini utjelovljuju, dajući krstiti sebe ili svoju djecu. Sad se uljaguju ovi čestiti protestrabini židovskim bogatašima time, da svoj glas u ime židovske religije dižu protiv cijoniz-

pada i jednomo će i drugome pomoći da se između se bolje shvaćaju. Neće to raditi tek kao prenosilac ideja: pridonijet će i sopstveni primos problema dovadjanja u sklad oprečnih naziranja Istoka i Zapada. Vjekovima su Jevreji bili posrednici u sferi ideja jednako kao i u sferi prometa i to je bio prirodni métier naroda nadarenog intelektom, ali kojemu je nedostajala stalna osnovka te je bio osuden, da bez prestanka putuje od kontinenta do kontinenta tražeći mjesto, gdje će moći da ostane. Obnovljeni jevrejski narod u Palestini težit će za nečim višim od toga. Bit će stvaralački, a ne tek imitativen; bit će, duševno, ako ne ekonomski, narod, koji će proizvodati, a ne tek prodavati. A u njegovu će stvaralačkome djelu ići učitovati duh supstilno sastavljen od elementa Istoka i Zapada — od istočnog revnovanja za pravednost, za ideje, za Boga, kombinovanog sa zapadnjačkom inicijativom i ocjenom mogućnosti gospodovanja čovjeka nad prirodom. Jevrejski univerzitet u Palestini, tumačeci s nova ideje Proroka načinom prilagodenim savremenom svijetu, moći će da prihvate studente iz dalekog Istoka i dalekog Zapada podjednako i poslati ih natrag kućama s pogledom ne samo proširenim saobraćajem s ljudima najraznolikijih tipova, već i prodrubljenim u dodiru s onim duševnim istinama, kojih je Izrael u vijek čuvarom, a u sadašnjosti njenim čuvarom. A u međunarodnoj politici, koju će sve to većima odrediti odnosi između Istoka i Zapada, jevrejska Palestine može da vrši važnu funkciju kao sjedište obraničkog sudišta. Kako po osjećaju tako i po geografskom položaju Palestine bi od svih zemalja bila u najboljem položaju za tu svrhu; jer ideal međunarodnog bratstva tako je vezan u vezivo jevrejskog narodnog osjećanja te bi konkretno udruženje sa svim međunarodnog mira bilo jedno od najprirodnijih manifestacija jevrejskoga

ma. Pozvani od mene uzeli su židovsku religiju u zaštitu protiv ovih neočekivanih branitelja.

* Cijonizam i patrijotizam.

... Kako u njemu još podrhtava tajna odvratnost kod pomisli na geto, čija su se vrata pred njim otvorila i u najnaprednijim zemljama tek pred jedva jednim vijekom. Zahvalniji je od ikojeg drugog građanina za blagodati državnog poredka, koji mu zajamčuje ljudsko i gradjansko dostojanstvo, ponosniji od većine njegovih nežidovskih građana s prošlim i budućim udesa njegove zemlje, u kojima mu je tek kratko vrijeme dano da saradjuje. Oba vredla patrijotizma teku dakle u njega obilje, nego li kod ikoga drugoga. Ali moram, hocu li da budem iskren, posve otvoreno izjaviti, da onome djeletnom, revnom patrijotizmu, koji je sretan sa svojih napora i žrtava te se njima ponosi, samo u cim zemljama ima mjesta, koje su polagače važnost na to, da svojim Židovima daju zbiljsku domovinu. A one države, koje postupaju sa svojim židovskim stanovnicima kao s partajama, koje ih jedva trpe i u vijek im daju u najbrutalnijoj i najokrutnijoj formi osjećati, da se njihova nazočnost smatra zlom, a njihovo odstranjenje da bi se radosno pozdravilo — te države nemaju pravo, da od svojih Židova

duga. Obranički Sud u Jerusolimu ne bi bila egzotična stvar; bila bi izražajem jevrejskoga narodnoga života, a njegova bi se moralna snaga povećala po tome zadataku.

Jednako duševno kao i politički, jer jevrejska bi Palestina mogla mnogo uređiti za ostvarivanje one harmonije svijeta, onoga prilagodivanja i spajanja raznih naziranja, bez čega zgoljna međunarodna zagladivanja ne mogu biti korisna. A u toj zadaći jevrejski bi nacionalizam radio u potpunome skladu s idealima britiske državne zajednice (commonwealth) gradeći kako ona to čini između Starog svijeta i Novog, most preko mnogovječnog razdora između Istoka i Zapada, da stvara i razvijao osjećanje čovječanskog bratstva i gradanske zajednice između njihovih naroda.

Napokon, ali ne u najmanjoj mjeri, jevrejski će narod u Palestini opravdati svoj sopstveni opstanak doprinašajući vrednotu rješavanju socijalnih problema. U savremenoj Evropi samoj, pod prilikama asimilacije, u kojima bitnim značajkama i idealizma Jevreja prijeti iščezavanje, jevrejska se revnovanje za socijalnom pravdom ipak optovano očekivalo u pojedinaca. Jevreji su se istakli, gdjegod je bilo borbe za slobodu i jednakost u državi. U jevrejskoj će Palestini imati ovo osnovno i neiskorjenjivo svojstvo Jevreja slobodno polje; a njegovi plodovi bit će dragocjeniji, jer će imati prilike da se očituje u stvaralačkome djelu. Prilike su prečesto nagnale Jevrejina u savremenoj Evropi na revolucionarno polje. Ali po svojoj prirodi on nije revolucionaran. Ima jako osjećanje za socijalnu solidarnost i duboko uvriježeno poštivanje ljudskoga života kao nečega, što samo u sebi ima svoju vrijednost; a njegov je individualizam ublažen instinktivnim poštivanjem zakona i navikom, da moralne obveze omeduje zakonskom preiznosti. Narod s ovim osobinama bit će kadar, da stvara socijalnu zgradu, koja će imati elemente i postojanosti i napredka,

i da dovede u sklad zahtjeve individua sa zahtjevima zajednice. Osim toga prilike u Palestini pogoduju novome pokušaju za socijalnu evoluciju. Ovamo istinska atmosfera Palestine doziva Židovima socijalne ideale Proroka. Onamo može započeti ondje svoje djelo s pomoću cijele znanosti i svega iskustva savremene Evrope, a k tome bez nedostataka one postojane borbe s teretom izopačenih predrasuda i uredabata, koja poništava toliko energija reformatora u zemljama gdje postoje davne ekonomski i socijalne tradicije. Jevreji u Palestini neće imati da se bore protiv nikakvih zaostatak feudalizma. Politička jednakost muževa i žena, za koju se narodi Evrope bore tako tromo i naporno, već je gotova činjenica u malim jevrejskim naseobinama u Palestini. Demokratska vladavina i kooperativne ustanove stvari su, koje se same sobom razumijevaju. Jevrejski narod ima prednost, da može započeti kod tačke, za koju je Evropa trebala vijekove, da je dostigne, i da je u stanju izvesti pokušaj s minimumom rizika i trivenja. Herzl, u svome proročkom načertu obnovljene jevrejske zajednice, naziva je Altneula (Staro-nova zemlja), a to će se ime pokazati ispravnim. Prije svega će se karakteristični duh naroda očitovati u socijalnoj reformi i u umjetnosti i literaturi, i on će i davati i uzimati u ovoj uzajamnoj igri ideja, po kojoj vrednote, što ih je jedan narod stvorio, bivaju svojinom svih naroda. Može se čuti desiti, da će iz buduće Palestine proizaći i proći svijetom drugi veliki val religijskoga i moralnoga nadahnutja, da se lomi ne posve u ludo, o hrid materijalizma. Napokon: svijet, koji je iskazivao poštu jevrejskim prorocima prošlosti ne će gore suditi o Jevrejima, kao njihova narodna ambicija bude poprimila oblik nastojanja, da radia nasljednike proroka u budućnosti.

(Nastavit će se.)

traže ljubavi i patrijotske požrtvovnosti. Pa ipak i u onim varvarske nepravednim zemljama ne zatajuje Židov svoje neodoljive nježnosti za boravište svoje mladosti i pokladšto nas zapanjuje intenzivnom bolj za domajom, nakon što mu je uspjelo, da je ostavi i da nadje u inozemstvu kud i kamo gostoljubivije utočište. I u onim zemljama Židov je uzor savjesnog vršenja zakona i poštivanja oblasti. I ondje se, a da ga na to niti pozivaju, niti bodre, nudja za saradnju na materijalnom, eudorednom, znanstvenom i umjetničkom napretku naroda. Čini tu više od svoje dužnosti, sva kako više no što je vlasna njegova mačuhinska domovina da traži od njega kao protučinidbu za progone i zlostave, koje Židovima u preobilju zadaje.

Gdje je Židov u svojoj domaji zvanično proglašen tudjincem i gdje mu se uskraju čovjekova i gradjanska prava, radi cijonista otvoreno na izlazu i ne taji svoje nade, da će mu uspjeti što prije ostaviti zemlju. A u zemljama, gdje je Židov jednakopravan, misli i osjeća cijonista dručije. Kao slobodan čovjek prezire mimikriju robova i ne vlada se kao da je presta biti Židovom. Oštro razlikuje između svojeg svojstva kao gradjana i svoje et-

ničke individualnosti, pa ispunjavajući svoje dužnosti, sve svoje dužnosti, prema domovini radosno, ne zaboravlja ni časa, da je sin naroda starog četiri tisuće godina s prošlošću začudne tragedije veličine i da ima čvrstu nadu, te će gledati, kako mu istorijski razvitak koraca u susret slavnoj budućnosti. Osjeća, da mu je dužnost, ali i neminovno pravo, da saradjuje u pripremi one budućnosti i ne dozvoljava, da ga se prekorava radi njegove vjernosti prema njegovoj rasi, prema njegovu narodu još razasutome preko oba svijeta...

Danas nije shvatanje o narodu, o državi više tako tjesnogrudno, tako tiransko, da individui posve upija u se. Pojedinac čuva svoju samostalnost i svoju osobnost. Nije mu doduše slobodno, da zanemari svoje sadašnje dužnosti, ali smije sebi pridržati svoju budućnost. Na budućnosti svoje domovine radi unapredjujući njezinu sadašnjost. Cijonista, koji se bude možda jednoga dana iselio, ili se i ne bude iselio, jer i to je moguće, ima pravo na jednako pouzdanje svojih gradjana kao ostali stanovnici zemlje, koje će opravdana težnja za srećom jednoga dana možda nagnati, da se isele.

Rako čemo stvoriti u Palestini židovsku većinu.

Piše dr. Arthur Ruppin.

(Svršetak.)

III. Tempo kolonizacije.

Cesto se pita, koji je najveći broj Židova, što ga može primiti Palestina. U toj se formi uopće ne može da odgovori na ovo pitanje. Jedna zemlja nije brod ili odjel na vozu, u kojem ima mjesta samo za toliko i toliko osoba. Kapacitet jedne zemlje mijenja se prema svakdašnjim uvjetima produkcije. Možemo sebi teoretski zamisliti, da će poslije u Palestini da budu uvjeti produkcije tako povoljni te će Palestina moći primiti svih 15 milijuna Židova svijeta. Ali ova teoretska mogućnost ne znači ništa za mogućnost primanja u sadašnjem momentu. Za ovu mogućnost vrijedi još uvijek rečenica, da Palestina može primiti samo onoliko ljudi, koliko će moći uspješno zaposliti njezino gospodarstvo u konkurenциji s drugim zemljama. Hoće li i u koliko će moći pojedine grane produkcije zemlje da se održe u konkurenциji s istim granama produkcije drugih zemalja, zavisit će opet o nabavnim troškovima sirovina, o visini plaća za rad, o tehničkoj visini produkcije, carinarskim prilikama, razvitu prometnih sredstava, blizini tržišta za prodaju itd. Dok ne znamo budućeg razvoja ovih faktora u Palestini, dok ne znamo, kakav će da bude budući politički razvoj Palestine i istočne Evrope, odakle ima da dolazi najviše useljenika, dotle se samo prorok može usudit, da odgovori na pitanje, u kojem će vremenu moći Palestina primiti potrebiti broj židovskih useljenika, e bismo zadobili većinu u Palestini.

Ako ću nakon ovih primjedaba ipak da izradim neki program za kolonizaciju i označim period, koji će da bude potrebit za stvorene židov. majoriteta od 1 do $1\frac{1}{4}$ mil. Židova u Palestinu, od prilike s 20 godina, jasno je, e time ne želim ni na koji način da vežem razvoj. Može biti, da ćemo za postignuće većine trebati manje vremena, a možda i više. Uvrstio sam naravno one brojke, koje se meni čine najvjerojatnijima, ali ne idem s ovim programom za tim, da brojkama unaprijed dokažem brznu buduću kolonizaciju, već da dadem konkretnu shemu, jer ovakova shema, u kojoj su uvršteni određeni brojevi, omogućuje mnogo jasnije prikazivanje.

Brojke, kojima se služim, daleko zaostaju za onima, koje drugi drže mogućima. Oni računaju s brzom kolonizacijom ili kolonizacijom mase, koja će otvoriti put milijunima Židova iz istočne Evrope, koji se spremaju u Palestinu, te u kratkom vremenu koncentrirati 5—6 milijuna Židova u Palestinu. Veliku pažnju zaslužuje članak poznatog statističara prof. Karla Balloda o tom pitanju.* Njemu je naseljivanje čisto tehnički problem. Izračunao je, koliko ima dobra tla u Palestini i pita: »Što se ima raditi s tim tlom, koliko ljudi može da prehranjuje?« ili »kako imamo da uredimo plodne doline i ravnice, da mogu namiriti životne potrebe velike naseljeničke mase od 6 milijuna ljudi?« Odgovor: Predložio bi oko 500 najmodernejših gospodarstvenih pothvata, svaki po

* Palestina polje židovske kolonizacije.

600 ha veličine u vodom natopljenim dolinama, i isto toliko, ali svaki od 800 ha, na hauranskoj visoravni. Ovi veliki pothvati imali bi da produciraju s pomoću uređaja za natapanje i jakog dubrenja umjetnim gnojem, koji se dobiva iz zraka (amonijsak), ili iz Mrtvog mora (kalij), po hektaru peterostruki prirodno što je dosad postignut. Tegleća marva nadomještava se strojevima, autoplugovima i autokolima. Za sve velike pothvate, koji bi namirili svojim produktima potrebe pučanstva od 6 milijuna žitom, mesom, šećerom, rižom, vunom, mlijekom maslaczem, trebalo bi 60.000 do 80.000 stalnih radnika, a isto toliko za osamnedjeljnju periodu eksploatacije.

Prijeporno je, da li je ispravno rješenje s gospodarsko-tehničkog stajališta. Pa kad bi i bilo, ne bi ništa iz toga slijedilo za naše pitanje, u kojem se tempu može da razvije naša kolonizacija, jer ovo rješenje isključuje ucpće pojam vremena. Ballod propustio je da nam kaže, da li će se moći osnovati ovih 1000 velikih pothvata odmah, za 10 godina ili za 50 godina. S ovakovim bezvremenim rješenjem stavlja se na stanovište fizičara, koji pravi svoje laboratorijske pokušaje u zrakopraznom prostoru. Ali dok fizičar svoja pokušaje na knadnim proračunanjem zračnoga otpora približuje zbilji; prenosi Ballod rezultat svojih studija s mjesta i neposredno na zbilju, te mora s tega da se skrije na njezinom otpisu. Na primjer: Ballod raspolaže u svrhu naše kolonizacije cijelim dobrim zemljишtem Palestine; u istinu, mi ne posjedujemo ovo zemljiste, te ćemo ga tek djelomično i po malo sticati od Arapa. Nadalje: Ballod kao sigurno predpostavlja, da imademo židov. radništvo (a i potrebno osoblje za upravu) od 60.000, koje je potrebito za njegovih 1000 velikih pothvata, jer jedno jedino godište 18 godišnjih mlađadića kod pučanstva od 6 milijuna broji najmanje 55.000 do 60.000. Uistinu nemamo za sad za poljoprivodu obrazovanih radnika i upravitelja (jer samo s takovima možemo urediti »vrlo modern« velike pothvate), ni za tucet ovakovih pothvata. Najoštrije pokazuje se, kako je stran zbilji Ballodov prijedlog, da nigrde ne računa s osebitosti Palestine, a još manje s osebitosti Židova. Taj je pokušaj skrojen za koji mu god drago normalni narod i koju mu god drago normalnu zemlju i ostao bi »teoretski isto tako ispravan (ili bi tek onda postao ispravnim), kad bi ga primjenjivali na kolonizaciju s njemačkim ili talijanskim iseljenicima u Argentiniji ili Braziliji. No Palestine i židovski narod daleko su od normalnog tipa. Palestine je uslijed turskog gospodstva gospodarski zapuštena zemlja. Nije ona evropsko kulturna zemlja, jer nema slobodne zemlje. Megli bismo je označiti kao zapuštenu kulturnu zemlju i spada s toga kao takova u posebni razred. Židovski je narod uslijed svoje osobite razdiobe zvanja, u kojoj potpuno fali poljoprivreda, a uslijed svoje raštrkanosti među drugim narodima isto tako narod svoje vrste. Konačno je i kolonizacija Palestine stvar »svoje vrste«, jer ne prosljeđuje poput drugih kolonizacija gospodarske, već narodne svrhe, te jer neće da u Palestini nastanjeni pučanstvo upotrebljava i izrabljuje kao »radnu masu«, već hoće ukupnu kolonizaciju da provodi od početka do kraja s novim židovskim iseljenicima. Ovakvu kolonizaciju ne

možemo da rješavamo s čisto tehničkom kolonizatornom shemom; ovdje su odlučni psihički momenti. S toga mora kolonizacijona osnova da polazi od osebitih potreba s nastojanja židovskih useljenika. Nijedna osnova ne može uspjeti, koja bi tek uzela teoretski najbolju tehničku shemu, a ne bi se osvrtala na dosadašnja iskustva i htjela Židova da utisne u tu Prokrustov postelju. Moramo od Židova da polazimo i njezina da prilagodimo kolonizacionu shemu. To je put, koji mi predlažemo. On je teži, ali po našem najdubljem uvjerenju jedini, kojim možemo da kročimo.

Pri našem proračunu polazimo sa stajališta, da poljoprivreda ima da bude temelj buduće kolonizacije. No pored poljoprivrednog pučanstva treba da nade svoju egzistenciju — kao što je to dosadašnja kolonizacija pokazala — isto tako veliko ne-poljodjelsko pučanstvo, koje sastoji od obrtnika, trgovaca, osoba zaposlenih u industriji za potrebu tuzemstva i u prometnim poduzećima, nadalje iz učitelja, činovnika, posebnika itd., i to ili u samim poljoprivrednim naseobinama ili u gradovima. Nezavisno o poljoprivredi je uvedenje eksportne industrije, uslijed koje se može povećati broj pučanstva. Polazimo kod procjene buduće kolonizacije s toga gledišta, da kako je to dosad pokazalo iskustvo svake kolonizacije, useljivanje progresivno raste, kad se kolonizacija kreće pravim putem, te dokaže svoj prosperitet.

Prvo je pitanje, koje brojeve da uvrstimo u poljoprivrednoj kolonizaciji. Prije svega možemo račinati, da će uslijed novog političkog razvoja u Palestini, te raskrivanja cijonističke misli i jakog pokreta za iseljivanje istočno-evropskih Židova biti mnogo veći broj useljenika iz svih gospodarskih klasa, nego što ih je ikad prije bilo. A i sredstva, koja će biti na raspolaganje židovskim kolonizatornim društvinama, znatno će nadvisiti svote, kojima su dosad ta društva rasplagala. S druge strane treba uvažiti, da velika poljoprivredna naseobina iziskuje temeljitu pripravu tla i barem djelomičnu stručnu naobrazbu useljenika. Za oboje treba vremena, tim više, što su u Palestini za sad poljoprivredne naseobine premalene, a da bi pružale za veliku kolonizaciju mogućnost izobrazbe, ili da stave na raspolaganje dovoljni broj pedesetih seljaka kao organizatore, upravne čincvike i prednjake itd. I inozemstvo ne će uslijed neznatnog broja Židova, koji se bave poljodjelstvom, moći dati naknade za maleni kader. Ne treba s toga za prvi 10 godina uzeti prevelik broj poljoprivrednih useljenika. Držimo, da smo oprilike u sredini između optimista i pesimista, kad uzmemo, da će biti moguće u prvi 20 godina osnovati 100 arhuzot (društava za sadenje) s 5000 članova (od toga 4000 sadilaca običnoga tipa, a 1000 velikih sadilaca, koji će obradivati dvostruku površinu no običnji sadioci). Princip je ovih društava — kako je poznato — da društvo od svakoga od svojih 50 članova u 5 ili 6 godina naplaćuje godišnje 2000 do 3000 franaka, te od tog novca dade praviti nasade u Palestini. Nakon 5 ili 6 godina (kad počinju nositi plodove), dijele ih među članove. Svaki sadilac treba za svoj nasad najmanje jednog stalnog radnika; nastaje time radna mogućnost za 5000 radnika, koji se poslije obično naseljuju kao inkosci (Häusler).

Osim toga uračunavamo za prvi 20 godina još 5000 seljaka, koji će se rekrutirati iz najboljeg podmladka naseljenika, koji već žive u Palestini i iz elitnih radnika oženjenih s vršnjim radnicama, koji će voditi miješano gospodarstvo (žito, stočarstvo, vrtljarištvo) bez stalne pomoći tute radne sile; nadalje 500 malih seljaka, koji će se na malenoj, dobro pripravljenoj i natapanoj parceli od nekih 15 dunama na prometnim mjestima, baviti s pomoću svoje obitelji vrtljarištvo, voćarstvom i stočarstvom.

Iz razloženja slijedi, da bi moglo ukupno 20.000 ratara u 10 godina, ili 2000 godišnje naći egzistenciju, a to je — računamo li obitelj s 5 članova — godišnje 10.000 duša. Da to nije tako malen broj, biva nam jasnije, pomislimo li, da je to veći broj no broj palestinskih kolonista, za koje već 30 godina radimo. Tokom prvoga decenija nastanilo bi se dakle u Palestini u poljoprivredi oko 20.000 obitelji u 100.000 duša. Računamo li, da može pored (ili bolje od) poljoprivrednog pučanstva opstajati isto toliki broj drugog pučanstva, koje se bavi trgovinom, obrtom, lokalnom industrijom, nadalje činovnici, učitelji, liječnici itd., tad dobijemo broj od 200.000. K tome dolaze još oni, koji su zaposleni u eksportnoj industriji, kod javnih radnja, konačno privatni i umirovljenih, koji će nakon 5 godina rata zaželjeti da ostave Evropu. To sve može broj useljenika na koncu prvog decenija posjeti na 300.000, a ukupni broj Židova u Palestini na 400.000. Bude li prvi decenij, koji će od nas Židova tražiti najveću organizatornu sposobnost i požrtvovnost, prešao tako, te nam uspije naseliti 300.000 Židova, tad će dalji napredak biti mnogo lakši i brži. Držimo, da se u drugom deceniju može računati s podvostručenjem, a u trećem deceniju s potrostručenjem broja prvoga decenija. Drugi bi nam decenij dakle donio 600.000 žitelja tako, da bi na koncu decenija imali milijun Židova u Palestini i time brojčano već prestigli nežidove. Treći decenij donio bi nam vjerojatno godišnje 90.000 useljenika i time bismo postigli znatni majoritet u zemlji. Nakon 30 godina bi ukupni broj Židova u Palestini iznosio (uračunav i naravni prirast) više od dva milijuna. Time bi Palestina u istinu i opet postala židovskom zemljom.

A Židovi...?

Piše Gustav Seidemann, Prijedor.

Ovo pitanje čujemo gotovo kod svake prilike, gdje su Židovi prisiljeni, da zaузmu neko stajalište, bilo kao tih gest pojedinca ili kao urlik mase. Ovo je pitanje dokaz, kako je neprirodan naš položaj. Cijelo naše bivstvovanje i naš rad podstrogom su paškom. Ne može ni jedna majka da pozornije posmatra svaki kret svoga djeteta, ni jedna mačka ne može da više vrea na kretanje ulhačenog miša, ni jedan državni odvjetnik da promicavije studira lice osumnjičenog, nego li općenitost, koja posmatra svaku izjavu ili propust izjave, svako davanje ili nedavanje Židova, s povećalom mržnje i zavisti. Uvijek nazrijeva nepočudno i neprijateljsko mišljenje nešto osobito, naravno, rdjavo u našem radu. Stogod radili, uvijek smo u nepravu. Ne možemo da se u kojogod stvari ontako odlučujemo kap nežidovski naš sugradja-

nin X ili Y. Moramo uvijek misliti na to, da smo Židovi, da moramo sve posmatrati s osobitog nekog stajališta, da moramo uvijek nositi posljedice za se i za svoju braću. Posljedica je, da se ne možemo više naravno kretati, te zbunjeni neprestanom paskom, izgledamo, kao da se malazimo na pozornici, da smo nešto umjetno, da u ovom ili u onom smjeru preterujemo, ili, što je jednako rđavo: ako hoćemo da budemo naravni, čini se, da nismo istinski. Ne drže nas onakovima, kakvi jesmo ili kakovi bi htjeli da budemo. Uvijek je neki osobiti razlog, na koji se valja obazrijeti, kad se javnost obraći Židovima.

U glavnom se gradu namjerava prediti velika dobrotvorna svečanost. Aristokrate, duhovni i svjetski dostojaštvenici u pripremnom su odboru. Dolazi se do kapitula: nabava novca. Tu mora da se pozove i barun Jajteles i vitez Taussig, kakkogod je gospodri neugodno, da se saстaju sa Židovima. Radilo se o priredbama u glavnom gradu ili u kojem provincijalnom mjestu, o sažiranju za crkve ili za umjetničke, patriotske ili čisto dobrotvorne svrhe, prima se Židov u odbor, jer ima da se brine za nabavu novca. A tad mora naravno židovska publika donijeti svoje darove ne kao X ili Y, nego kao Židov, koji ima više da dade, koji više dati mora. A kad Židov dolazi k blagajni, pazi se koliko daje. To je jedno od onih pitanja, koje sam odabrao u napisu. A tad odmah dolazi kritika: »Lako on može dati, jer on itd.«, ili »to je škrti Židov«, i onda kad je više dao no knez X ili mesar Y.

Nastao je politički preokret. Vladajuća stranka treba naravno novaca. Upravljuju se pozivi na patriotski osjećaj naroda. Ne vjeruje se doduše patriotskom osjećaju Židova, — čime se čini nepravo Židovima, kao i u mnogim drugim slučajevima —, no ipak se traži od njih novac. I tu ne smije Židov da daje kao knez ili mesar, ne kao seljak ili hrišćanski trgovac, mora mnogo više dati, ako neće, da doskora nosi posljedice. U tom je slučaju njegovo davanje mjerilo njegovog političkog stajališta. Pitanje: koliko daje Židov za našu stranku, isto je tako vrlo važno pitanje.

Nijesam prijatelj hvastanja, no mogu s ljudskog stajališta da shvatim, da Židovi, kad dragovoljno ili primorano daruju, to čine s potpunim svojim imenom. Javnost traži i kontrolira imena. Židovi moraju biti u svakoj zgodji kadri dokazati, da su davali, dok čedni N. N., koji je dao nekoliko kruna, ne mora da se demaskira. Često se sjećam članka dra. Maksa Nordaua, gdje obara laž, da su Židovi izrabljivaoci, gdje on, veliki logičar, dokazuje, da je uvijek protivno istinito; t. j. da Židovi bivaju izrabljivani.

Od ljubaznog smješka do jasne prijetnje nalazi se Židov uvijek u prisiljenom položaju, kad se od njega traži novac. Rekao bih, da se u mnogim slučajevima radi samo o formi iznudjivanja.

I danas još plaćamo sramotnu glavarinu, što su ju maši predjci, koji su nosili žutu krpu, morali da plaćaju. Pitanje: »A Židovi... što čine oni? Što daju oni? Kako se pomašaju?« tako je raznovrsno kao i sam život. A da se to pitanje neprestano stavlja, isto je tako žalosno, kao i naš položaj. To pitanje truje cijeli naš za-

jednički život, ono onemogućuje, da se pitanje, koje bi izmedju nas nastalo, objektivno prosudjuje. Ono čini nesigurnim položaj pojedinčev, dovada ga često u situaciju, koje se oprečuju ne samo njegovo sopstvenosti, već i njegovoj okolini, gđu ga na čime, koji su smiješni ili štetni. Ne prekorava se Židov, kao individuj, već kao Židov, da je škrt i hvalisav, kapitalista i boljševik, revolucionarac i konzervativac, liberalac i klerikalac, pacifista i ratni huškač itd. Pri prosudjivanju Židova nailazimo na najočitija protivuriječja. Isti antisemitski list spočitava Židovu, da se assimilira i vidi u tom opasnost za svoj narod, dok iza kratkog vremena napada na cijonizam, te ga označuje kao sabotažu narodne ideje. Mi cijonisti znamo dobro, da nas oko mržnje i ne može društvo da posmatra. Moramo iz toga povući konsekvensije. Ići ćemo pravim putem i ispuniti ćemo dužnosti prema državi i narodu, u čijoj sredini živimo, sudjelovat ćemo, kako to leži u naravi našega naroda, u svim akcijama kulturnog i gospodarskog naroda i cjelokupnog čovječanstva, sa svim srećem djelovati, gdje se radi o privatnom ili javnom dobrečinstvu. Moramo pored toga nastojati, da položaj našeg naroda postane normalan kao što je to više ili manje položaj drugih naroda. Kad budemo našli naravnu osnovku za se, koju ima svaki narod: narodnu domaju, tad ćemo i mi moći naravno živjeti i raditi. Tad ne ćemo više izgledati kao karikature ili maske, već kao ponosni ljudi, koji imaju združenu i čvrstu podlogu, kao i svi ostali ljudi, koji se slobodno i naravno kreću, a da se ne moraju bojati, e bih ih krivo ili rdjavu sudili.

Nakon kongresa jevrejskih općina.*

Piše dr. Aleksandar Lich t.

Herzl je jedamput kazao: »Naše zastave neka lepršaju svileno«. Svileno su lepršale, kad smo god radili i govorili o Savezu jevrejskih općina u našoj otadžbini. Sve općine u Srbiji, pa u Bosni i Hercegovini živu narodnim duhom. Pet vijekova boravka u tim zemljama nije slabilo, već pod utjecajem pomladene židovstva još ojačalo njihovu narodnu svijest. Pa i u Hrvatskoj i Slavoniji većina je općina već dala po svome predstavništu narodna, a po članovima narodne su malne sve. Treba tek da se mladima otvore vrata u njih, i sve će one redom biti narodne. Mi to znamo, a znaju i oni, koji se i reakcionarstvom služe, da se koji čas još održe u vlasti.

Pored toga nije nam bilo do toga, da u Osijeku mjerimo svoje sile. Htjeli smo da se svih Židovi nađu na okupu.

Mi nijesmo pobijedili u Osijeku. Mi najmanje. Nije nam se radilo o pobjedi, koju mogosmo lako izvojštiti. Ali meni se čini, da su naši u Osijeku za volju jedinstva, za kojim smo mi narodni Židovi — mi jedini! — zbiljski težili, idući predaleko zajednički, dospjeli do tačke, gdje se putevi opet mora da razilaze. Ne našom krivnjom, nitko nam toga ne može spočitnuti, ta mi smo pored pretežne svoje većine išli tako daleko u popuštanju, te se

*) Ovaj članak sadržaje lično stajalište piševo. Uredništvo.

rezultat kongresa mogao u žurnalima prikazati našim porazom! To je po brojčanom razmjeru zaciјelo jedan svjesni grdn falsifikat: po rezultatu bit će istine u tome.

Naš je program sadržan u zaključcima posljednje naše zemaljske konferencije: narodne općine i Savez narodnih općina. Što se u Osijeku imalo da stvari, to ni po osnovi nije moglo da bude izvršavanje našega programa. Pa ipak su zazvečale bojne trublje naših protivnika i protiv te osnove, s kojom baš mi, bezuvjetni i svjesni, nijesmo mogli biti zadovoljni, ali smo bili to više uvjereni, da će s njome koliko do načela stoji, biti zadovoljni assimilanti. Mi smo ipak prešutjeli svoju umutarnju protimbu. Podmeću nam iz krive shvaćanja ili iz zlobe partajsko stajalište, kao da je tijem ljudima, kad se o židovstvu radi, narodna svijest tek partajski program! A mi smo, osjećajući solidarnost jevrejstva i prema onima i protiv onih, koji ga svakim svojim gestom pred očima svijeta hoće da zataje, smotali svoje zastave, da ih ne zaplaše. Ali to je i bila granica, do koje smjedosmo i mogosmo ići, a da ne žrtvujemo samosvijest i ponos i svoju težnju za stvaranjem. Mislimo: Ako se hoće savez, onda ne može biti Židova, koji će se uplašiti od toga, da je učinio na feministi karakter Židova?

A nakon kongresa moram da se pitam: Je li ti ljudi, na sreću mala šačica, odista još hoće židovstvo, ili nijesu li od onih tipova, po kojima je jedan filozof zaključivao na feministi karakter Židova?

Od saveza jevrejskih općina postade savez jevrejskih (»izraelitičkih«) vjeroispovjednih općina. Biло им је у бити највиše stajalo do zaporke i do atributa »vjeroispovjednih«. Protiv cijelog svijeta, oni су, poučeni po kojem rabinškom autoritetu, išli dokazivati, da smo izraelite, a ne Židovi. Nigdje na svijetu ovaki spor ne bi više bio moguć, pa ni u zemlji šovenskog asimilantstva, u Madžarskoj, koja je toliko duševne hrane davala ideologiji naših asimilanata, ako se u njih može uopće još govoriti o ideologiji. Jer negacija, koji oni provadaju u pogledu židovstva, nije samo besponosna, nemuževna, već je i bezidejna. Pa kad bi čovjek još mogao da vjeruje u jačinu njihova »vjerozakonstva«, mogao bi se s njima složiti. Ali i to njihovo isticanje religioziteta, uz podjednaku žestoku protivštinu protiv rabina, jedan je prazan i lažan gest. Pa kad ipak ta šačica manjina tijem operira, meni ostaje još neka utjeha, da im veze sa židovstvem nijesu toliko popucale, a da ne bi htjeli u njemu ostati, pa bilo i pod firmom, koja nije više istinita.

Taj zbor, koji je ipak imao da bude u cjelini svojoj zbor Židova ili ako hoće izraelićana, nije mogao spriječiti, da ga čisti tip jednoga mapušela ne ponizi, prikazavši nam čovjeka, koji je kud i kamo bliži odreci židovstva nego li njegovoj afirmaciji. Smjedosmo li poći tako daleko, da je jedna ovakova pojava konačno udarila svoju ličnu notu malne jednodušnomet zaključku kongresa? I pitam gospodu iz protivnoga tabora, ne misle li, da su sami sebi dali žalosnu svjedodžbu, kad su u tjesnogrudnoj otpornosti protiv svega, što je nacionalno, išli tako daleko, da im je takši tip mogao biti duševnim vodom i da su pokazali i preveliku revnost, kako bi

istjerali savezu dušu, koja na koncu, ako jedan jevrejski savez neće da bude besmislen, ne može biti druga no jevrejska. Čini se da su odviše navikli stvarati kosture, a da bi mogli stvarati živo tijelo. Pa na koncu u očajnom otimanju zahyatu solidariteta, očitovali su toliku brigu za atomsko autonomije, da doista ne znam, koji viši smisao oni još pridavaju jednemu savezu. Ta po njima stajat će do njihove volje, hoće li se pojedine općine poslužiti savezom kao svojim predstvanikom. Kao da ih je strah, da bi savez mogao biti velika sjenja, koja im ne bi dala da neposredno stamu u sunčano svjetlo predstavnika vlasti!

Na tome kongresu osjeća se elementarna volja židovstva, prirodna i sama sobom razumljiva u ona dva lica, koja su kratko i priprosto dala izražaja svome židovstvu, nacionalnom i vjerskom: u predstavniku skopljanske i iločke općine. I u onih naših mlađih, koji su u govorima do konca ostali vjerni sebi i zauzeli odrešito stajalište protiv »kompromisa«. Inače kao da je taj kongres bio anemičan. A riječ kompromis bila je gospodovna riječ u jednemu zboru, kome je osnovka po inicijatorima već bila kompromisna.

Ssimatično od nenarodnih općina iskače stajalište karlovačke općine. Iz njezine poslanice govoriti topao glas čovjeka, kojem je doista do očitovanja jedinstva Židova u našoj otadžbini. Njega ne boli uho od riječi Židov i hoće ono što i mi, da se doista nademo svi na okupu. A u Osijeku? Ono pet šest općina manjine u svakoj je riječi očitovalo strah od sablasti narodnoga židovstva. A to je na koncu onaj dojam, što sam ga bar ja dobio o rezultatu osječkoga vijećanja: U zaključcima je ova bojazan formulirana.

Mogu da shvatim te su se ti zaključci mogli prikazati porazom narodnoga židovstva, iako je u tim zaključcima jedna pobjeda, koju filozofi kadikad običaju nazivati najvećom: nadvladanje samoga sebe. No dotle, držim, samozatajna nije smjela ići, jer je doista od te pobjede samo kratak korak do poraza. Ne mogu se oteti dojmu, kao da između riječi onoga antisemita, koji je govorio na početku generalne debate i zaključka kongresa imaju neka kauzalna veza. Predusretljivost trebala je da prestane ondje, gdje se jasno očitovalo, da pristajanju manjine uz savez ne dojeće rezonancija snažne volje za stvaralačkim jedinstvom, koje se ne da zamisliti, ako mi narodni Židovi po izraženoj volji kongresa sa svojim živim židovstvom ne smijemo prekoraciti praga saveza. Po tom zaključku imi, iako smo u savezu u većini, uistinu smo po nutrimi svojoj izvan saveza.

Možda ima sa svoga gledišta onaj član kongresa pravo, koji je rekao, da je svaki onaj dovoljno afirmirao svoje židovstvo, koji govoriti »Šema Jisrael«. S propovednicima to može da zvuči sasvim lijepo. Za pun, živ, u sebi cijelovit život, jedne zajednice, koja napokon nije za to tu, da samo deklarira, već da i živi — a živjeti znači stvarati — to je ipak prejeftino židovstvo. Dručije treba da se iskupljuje jedno uvjerenje, koje hoće da se vjeruje u njegovu jakost. I moja je tvrda vjera, da židovstvo, svjesno ili besvjesno, može da živi samo od jakih osjećanja narodnih, ili je sudeno da se rastvara. Pa čemu onda ta

»moralna« pobjeda rastvornih elemenata? Čemu jedinstvo, iskupljeno preteškim koncesijama, formalno i prazno, nakon što smo dali porušiti platformu, na kojoj se još dalo sazdati jedinstvo?

Izvještaj o kongresu židovskih općina.

I. Ista prije podne.

Dr. Hugo Spitzer (Osijek) otvara u 9 sati kongres te pozdravlja u ime izvršnog odbora i u ime bogoštovne općine u Osijeku, delegate. Nakon provedene verifikacije mandata konstatira se, da je 51 općina zastupana. Dr. Spitzer čita začim brzojavne pozdrave nekih općina, koje nijesu mogle odaslati delegate, ali unaprijed izjavljuju, da pristupaju savezu.

David Hohner (Beograd) predlaže kongresu biro, te je aklamacijom izabran: predsjednikom dr. David Alkalay (Beograd), podpredsjednicima dr. Fridrih Pops (Beograd), dr. Jakob Kajon (Sarajevo), nadrabin dr. Simon Ungar (Osijek), Otto Stern (Zagreb), Eliezer Navara (Skoplje), tajnicima adv. Šemaja de Mašo (Beograd), David Hohner (Beograd), inž. Oskar Grof (B. Brod), inž. Ljudevit Freudentlich (Osijek).

Dr. David Alkalay (Beograd) zahvaljuje na izboru, te pozdravlja goste: velikog župana inž. Ljudevita Šaja i načelnika grada Osijeka dr. Ante Pinterovića. Istači značajnost momenta, u kome se kongres sastaje. Prvi put sastaju se delegati jevrejskih općina u proširenoj domovini i time nastaje nova epoha istorije Jevreja. Zatim govor o zasluzi srpske vojske za djelo oslobođenja i o udjelu naših suplemenika, koji su u toj borbi rame uz rame s oslobođilačkom vojskom stekli neizbrisivih zasluga. Savez, koji će se osnovati, ima da ispunja mnoge kulturne i prosvjetne zadatke. Konačno predlaže, da se odašalju brzojavi prestolonasljedniku regentu Aleksandru, Kraljevskoj vladu i ministru vjera. Delegati na poziv predsjednika oduševljeno kliču kralju Petru, regentu Aleksandru, kraljevsom domu i vaskolikom narodu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

Dr. Hugo Spitzer kao glavni referent razlaže potrebu saveza bogoštovnih općina i smjernice predloženog statuta. Istači, da je ravno-pravnost Židova duduša zagarantovana, ali nije provedena u životu. Židovi sad nemaju foruma, koji bi ih zaštitili prema vani. Treba da stvori autoritativno tijelo, koje će posredovati između općina i vlada, ali i u interesu pojedinca u koliko je to u savezu s njegovim pripadništvom k jevrejstvu. Savez morat će da stvori institucije, koje prelaze granice mogućnosti za pojedine općine. Cijeli život Židova u našem kraljevstvu ima da se podigne na viši nivo. Projekt je to dalekog viđa, mnogo štošta moći će se tek u budućnosti da ostvari. Gleda predloženog statuta ističe, da je gotovo sasvim jednak onome, koji je 1907. prihvacen u Zagrebu. Novi su pokrajinski odbori, koji su prihvati obzirom na velik teritorij, podjelu rada i odterecivanje centralnog odbora, napokon jer se kongres općina ima da sastaje tek svačake treće godine. Spočitavat će se sigurno, da je djelokrug Saveza prevelik i da hoće utjecati na vjerska pitanja. To je uvjek bila vrlo osporena točka. Nada se, da će općine postati narodnima, pa nema bojazni, da bi bilo mnogo rabina na kongresima, te će Savez da bude reakcionaran. Birat će se po najdemokratskim načelima, pa će većina odlučiti. Strah pred klerikalizmom ne može da uspijeva. Naši rabini i vjeronositelji vazda su stajali uz narod, te će i sad da rade na boljštu židovstva. Savez napokon ne vrši autonominu, tako bi bio viša molla. Jer, kad je dosad mogao svaki mali činovnik da rješava naše stvari, moći će to i židovska instancija da učini s više razumijevanja, volje i ljubavi za stvar. Za to predlaže da se stvori savez na temelju predloženog statuta, u čiju bitnost neka se ne dira.

Iza toga otvorena je generalna debata. Gosp. Julio Weiss ml. (Dalm.) kaže, da nije htio doći na kongres, jer je iz poziva razabrao, da se tu ne radi o savezu vjerskih općina, nego o nacionalnim zahtjevima jednog dijela židovstva. Spočitava pripravnim odboru, da je htio izrabiti neupućenost srpskih Jevreja i prokriom-

čariti narodne ideje u savez, te time rehabilitirati svoju prošlost. Židovi, koji nijesu bili u redovima naroda, dok je taj narod ugnjetavan od Švaba i Madžara, naškodili su izraelstvu. Hrvatski narod sad ima kud i kamo većih briga, a mi se sastajemo da stvaramo savez općina. Iz referata vidi, da je njegovanje vjere tek uzgred spomenuto. Nacionalni Židovi žele na našim ledima da postignu svoje ciljeve. Ako se bude savez ostvario na predloženoj osnovi, neće njegova općina pristupiti.

Predsjedatelj dr. Pops (Beograd), opominje, da se ima govoriti stvarno, a ne strastveno. Na izvode predgovornika mora izjaviti, da su Jevreji iz Srbije radili s čistim intencijama oko stvaranja saveza u zajednici s braćom iz kraljevstva, te nijesu ništa htjeli da prokrimče. G. Weiss došao je ovamo s predrasudama, pa je zato tako govorio.

Dr. David Alkalay odbija napadaje delegata Weissa. Istači, da je i od vlade izražena želja, da se osnuje savez, jer je u administrativnim stvarima teško raditi s pojedini općinama. Mi želimo, da savezom pored ostalog služimo i na predku vjere. Podržavat ćemo škole, preparandije, odakle će izlaziti spremni vjeroučitelji. Iz svega morao bi g. Weiss uvidjeti neispravnost svojih prigovora.

Dr. Urbach (Zemun) govoril o pristupu k savezu, te traži, da pristup bude obligatan, ako današnji kongres zaključi osnutak saveza općina.

Otto Stern (Zagreb) zahvaljuje dru. H. Spitzeru na njegovom trudu i dugogodišnjem načinjanju oko osnutka saveza, te izračunje bratski pozdrav zagrebačke bogoštovne općine delegatima. Nakon razjašnjenja svoga nedolaska u Beograd izjavljuje, da je zagrebačka općina za savez, no predložene statute ne može primiti. Govornik čita zatim zaključak zagrebačke bogoštovne općine, u kojem se razlaže, da predloženi statut zasjeca odvise u autonomiju pojedinih općina, te da je s toga neprihvati. Statut nadalje predviđa pokrajinske odbore s brojnim rabinskim zastupnicima, što je sve suvišno. Zagrebačka općina želi da sjedište bude u Zagrebu ili izmjenično u Beogradu i Zagrebu. Nadalje bi se imao pridržati naslov izraelićani, koji odgovara bibliji. Konačno stavlja ove prijedloga: 1. da se predsjednicima bogoštovnih općina u Beogradu, Osijeku, Sarajevu, Zagrebu i Novom Sadu povjeri izradba statuta na principima sadržanim u osnovi zagrebačke općine. Osnova se ima pripisati svakoj općini na očitovanje. 2. Ovlašćuju se spomenuti predsjednici, da do konstituiranja saveza u neodgovarajućim pitanjima, koja se tiču sveukupnoga židovstva u kraljevini SHS, zastupaju njegove interese.

Bernardo Klein (Sarajevo) naglašuje potrebu slike, jer trebamo reprezentativno tijelo za židovstvo našeg kraljevstva. Statut morao bi se u koječemu mijenjati; njemu je statut mrtvo slovo, a zavisi sve o ljudima, koji će upravljati savezom. Predlaže, da se izabere odbor od 6 lica za redakciju novoga nacrta.

Šemaja de Mašo (Beograd) iznosi pobjude, koje su vodile srpske Jevreje u radu za savez. Srpski Jevreji ispunili su svoje dužnosti prema otadžbini, ali se nisu odrekli svoga jevrejstva. Pokrenuli su savez, da bi stvorili kulturno jevrejstvo. Treba tražiti što nas ujedinjuje, a ostaviti što nas razdvaja. Zagrebačka općina uviđala je svoju pogrešku i sigurno je žali. Mi joj i sad pružamo bratsku ruku. Predlaže, da se savez osnuje.

Nadrabin dr. Muri Lewy (Sarajevo) drži, da je suvišno neprestano naglašivanje našega patriotizma. Mi trebamo kulturnog rada, a to je cilj saveza. Mi danas uopće nemamo kulturnih institucija. Savez treba da djeli u prvom redu u kulturno-prosvjetnom smjeru.

Inž. Oskar Grof (B. Brod) konstatuje, da su svi složni glede potrebe saveza, ali ne vjeruju, da je svima stalno do ostvarenja saveza. Odlučno odbija objede i podvale g. Weissa protiv Židova uopće, a napose protiv narodnih Židova. Otvoreni istup i čestit rad nikad ne može da škodi. Škoditi nam samo mogu ljudi kao g. Weiss. Neki su govornici naglašivali, da je okvir, u kojem je savez zamišljen, preširok, a narodni Židovi drže, da je preuzak. Općina ima da obuhvati sav narodni rad u jednom mjestu, a savez da bude izvršitelj sveukupnog židovskog života u kraljevstvu. Uvijen je, da će i pored zagrebačke i daliske općine doći do narodnih općina,

jer će mlađi naraštati bezobzirno rušiti stare kahale. Prima statut kao podlogu specijalne debata:

Dr. Hirsch (Zagreb) predlaže, da se završi generalna debata, jer da su izbile tolike protivnosti, te nema izgleda, da će doći do povoljnog rezultata. Predlaže novi odbor od 6 lica, koji će ponovno izraditi pravila.

Julije Weiss ml. uvida, da je savez potreban, ali to mora biti savez »izraelitičkih bogoštovnih općina«, a ne »savez jevrejskih općina«, gdje se namjerice u naslovu ispušta oznaka bogoštovna.

Dr. Popović odbija ponovno prigovor, da je privremeni odbor bio vodjen kakvom zadnjim namjerama. Ako je samo do jasne oznake stalo, to će se lako umetnuti.

Inž. Makso Korenić (Pakrac) priključuje se izvadima zagrebačkih delegata.

Dr. Samuel Pinto (Sarajevo) obrazlaže potrebu saveza kao priznatog reprezentanta židovstva u kraljevstvu. Trebamo forum, koji će se brinuti za sve naše potrebe, osobito oko nacionalne kulture. Polaze veliku vrijednost na jednolично vaspitanje našeg podmladka. Premda mu je djelokrug saveza preuzak, ipak je za stvaranje saveza na podlozi podnešenog statuta uz neke prename, koje će predložiti u specijalnoj debati.

Cita se pismo Karlovačke općine. U njemu se naglašuje, da općina, uvidajući potrebu saveza, želi nešto od svoje autonomije da žrtvuje, ali ta granica požrtvovnosti ne može predaleko da ide. Prinципijelno je stajalište ove općine, da općine imaju biti neutralno tlo, na kojem mogu sve struje židovstva slobodno i nesmetano da razviju svoje stanovište u interesu židovstva uz isključenje svakog partajskog trvanja. Sve što je u skladu s čašću i interesima židovstva, kretalo se u ovom ili onom smjeru, ima da se podupira. S tega gledišta neutraliteta nije ova općina ni malo sporazuma s poznatim istupom židovske vierske općine u Zagrebu, koja se u oficijelnoj izjavi stavila na izrazito partajsko gledište. S toga traži, da bi i savez stajao na neutralnom stanovištu, kako bi bilo moguće da postane zastupstvo židovstva, koje uživa povjerenje svih Židova.

Drži, da vrijeme nije najpodesnije za osnivanje saveza, a zatim odmah prigovara, da predloženi statut odveć tangiraju autonominu općine, da hoće isključiti svaki direktni saobraćaj općine s vladom. Osobito se protivi intervencijama saveza u korist pojedinaca, jer se to protivi našoj jednakopravnosti. Svaki Žid neka svoje pravo sam zakonitim putem traži. Savez smije samo ukupnost da zastupa. Predviđeno je suviše odbrana, struktura je saveza prekomplikirana, jer ima premnogo upravnih organa s birokratskim poslovanjem. Ne treba meduinstancija. Upliv rabina je prevelik. Nepravedno je, što rabini dolaze u središnji odbor izravnim biranjem, a laici tek neizravnim. Treba stoga stvar odgoditi i dobro proučiti. U slučaju, da bi kongres općine u Osijeku prihvatio statut kako je predložen, ne smatra se vezanom tim zaključkom.

Slijedi čitanje pisma općine Černjik-Novigradiška, u kojem se naglašava, da se predloženi statut ne obazire na budući način uprave kraljevstva. Statut imao bi da bude na takovoj osnovci, da može u svim prilikama estati na snazi. Protivni su diobi Hrvatske i Slavonije u dva pokrajinska odbora. Žele, da sjedište pokrajinskog odbora bude Zagreb, te da rabinski element ne mora biti u ciljku prava. Općine imale bi svoje stvari same da urede, a rabini bi tek trebali da imaju savjetujući glas.

Predsjednik dr. Alkalaj čita brzojav, što je stigao od ministra vera:

»Izraelitičkoj bogoštovnoj općini
Beograd.

Zalim što ne mogu lično prisustvovati kongresu izraelitičkih bogoštovnih općina. Pozdravljam sve i želim najbolji uspjeh rada kongresa za dobro vjere i za općeno dobro čitavog našeg mladog kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

Ministar vera Alajović v. r.
(Delegat kliču: Život)

Dr. Hugo Spitzer u svojoj zaključnoj riječi osvrće se na govore tokom debate, ističe kako akcija za osnivanje saveza bogošt. općina datira već od godine 1898., da se zavlačila kroz 10 godina. Statut je prihvjetačen god. 1909., ali savez nije stupio u život.

Pokušaj zagrebačke bogošt. općine god. 1914., da pokrene s nova akciju, omelo je buknuće rata. Odgovara delegatu Juliju Weissu iz Dalja i odabiće njegove neosnovane podvale. U savezu da će morati biti mesta za sve, ne radi se o savezu nacionalnih ili cijonističkih općina. To da je za sada samo želja i ako pretežne većine. Kao referent prihvatiće sve predloga, u koliko ne diraju u bitnost stvari. Ustanova statuta o pokrajinskim odborima za Hrvatsku i Slavoniju ima samo geografski značaj. Beograd treba da je središte saveza, jer je tamо centralna vlast i time olakšan kontakt s njime. Predlaže, da se jednoglasno stvorи zaključak, da se savez bogoštovnih općina u kraljevstvu SHS osniva. (Odobravanje.)

Bernardo Klein prima statut kao podlogu za specijalnu debatu, ako savez ima da obuhvati sve bogoštovne općine bez obzira na političko stanovište.

Weiss (ortodoksna općina, Ilok) izjavljuje, da se njegova općina pridružuje savezu, ako ovaj ne bude dirao u starodrevne običaje njegove vierske općine.

Dr. Popović kao predsjedatelj rasumira tečaj generalne debate, konstatuje, da su se svj. delegati jednodušno izjavili za potrebu saveza, pa stoga drži, da se savez mora stvoriti i da će se o tome stvoriti jednoglasan zaključak.

U 12 sati o podne stvara kongres jednoglasno zaključak, kojim se »Savez jevrejskih bogoštovnih općina u kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca« osniva. (Burno klicanje i oduševljenje.)

Sjednica se zaključuje.

Poslije podne.

Nastavak sjednice u 45 sati 30 minuta.

Predsjednik dr. Alkalaj otvara sjednicu. Tajnik Semaja de Mayo čita tekst slijedećih depeša, koje će se odaslati:

Njegovom kraljevskom Visočanstvu prestoljonačljenu Aleksandru

Beograd.

Predstavnici jevrejskih veroispovednih opština kraljevstva, sakupljeni na kongresu u Oseku da većaju o svojim religioznim i kulturnim potrebama, oduševljeno pozdravljaju svoga omiljenog i viteškog nasljednika prestoljonačljenu.

Oni su srećni, što u užvišenoj ličnosti Vašega Visočanstva vide visokog zaštitnika svojih plemenitih težnja vernih Vam podanika i uverenju u tradicionalnu blagonaklonost Vašeg kraljevskog Visočanstva prema svima veroispovestima u kraljevstvu kliču:

Da živi Njegovokraljevsko Visočanstvo prestoljonačljenu Aleksandaru.

U ime predsjedništva:

Dr. David Alkalaj.

Predsednik ministarskog saveta

Beograd.

Predstavnici jevrejskih veroispovednih opština kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, sakupljeni na kongresu u Oseku radi većanja o svojim kulturnim i religioznim potrebama, pozdravljaju iz svega srca visoku kr. vladu i uvereni, da će Jevreji celog kraljevstva biti od predstavnika državnih vlasti prigreni kao pravi sinovi ove zemlje, izjavljuju svoju gotovost, da se svim svojim silama založe za dobro i napredak mle im otadžbine.

Predsednik kongresa:

Dr. David Alkalaj.

Gospodinu ministru vera

Beograd.

Predstavnici jevrejskih veroispovednih opština kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, sakupljeni u Oseku na kongresu radi većanja o svojim kulturnim i religioznim potrebama, smatraju za osobitu čast, da Vas, uvaženi g. ministre, pozdravite kao najvišeg predstavnika vera celog kraljevstva u uverenju, da će u Vama naći svagda zaštitnika svojih težnja i ciljeva.

Predsednik kongresa:

Dr. David Alkalaj.

Kao i zahvalu na stigli pozdrav od ministra vera.

Gospodinu ministru vera

Beograd.

U ime kongresa jevrejskih veroispovednih opština zahvaljujem g. ministru na visokoj pažnji, kojom nas je izveo počastiti pozdrav g. ministra i izražena želja njegova bit će nam podstrek u daljem radu na uredjenju i unapredjivanju jevrejskih opština i kulturnom prosvetivanju jevrejskog života za dobro milog nam kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca.

Predsednik kongresa:

Dr. David Alkalaj.

Ing. Grof čita pozdrav saveza cijonista Jugoslavije iz Zagreba:

Kongresu predstavnika jevrejskih općina kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca

u Osijeku.

Gospodo!

Duboko prožeti osjećajem, da je čas, u kojem im da se rada Savez židovskih općina, istorijski zamašan za sve Židove našega kraljevstva, uvjereni smo, da će nad Vašim vijećanjem lebditi duh spoznavanja veličine tog momenta, koji će Vas zadahtnjivati i oposobiti za veliko djelo ujedinjavanja. Vi ćete, ugledna gospodo, umjeti da opravdate pouzdanje, s kojim se oči Židova kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca obraćaju danas u Osijek. I Vi ćete time sebi i svojim djelom izvoštiti neizbrisiv spomen u istoriji Židova.

Vezama srdaca, koje nas nikad nijesu prestale vezati, dat ćete stvaralački izražaj, a duhu socijalnog altruizma i socijalne pravednosti stvorit ćete ognjište po idejama proročkih velikana našega naroda. Spolašnje prilike moguće da priguše te veze i taj duh, raskidavši nas; uništiti ga ne moguće!

Tome će i Vaše vijećanje biti dokazom!

Potpisano predstavništvo Saveza cijonista Jugoslavije, učestvujući svojim čuvtvima i željama u Vašemu vijećanju, moži, da njegov topički pozdrav primite kao poruku one solidarnosti s Vama, koja Vas je okupila i koja će da Vas veže u zajedničkom radu oko zajedničkih ciljeva.

Savez cijonista Jugoslavije:

Predsjednik odsutan:

Dr. Aleksander Licht v. r.

Tajnik:

Rikard Herz v. r.

Citaju se nadalje stigli brzojavni pozdravi.

Iza toga se prelazi na dnevni red.

Dr. Popović izražuje želju, da bi se našla podloga za jednodušni zaključak u pojedinostima. Da se omogući daljnji rad saveza prema oblastima, neka se dosadašnji izvršni odbor proširi sa izvjesnim ščestinama. Taj upotpunjeni odbor dobio bi od kongresa mandat, da izradi nova pravila, na temelju kojih da se provedu izbori za idući kongres, a međutim ima ovaj savezni odbor da dje luje.

Weiss (Ilok) čita izjavu svoje općine. Ova pristupa savezu uz uvjet, da se ne dira u starodrevne obrede te ortodoksne općine, da im se i nadalje pusti slobodan izbor rabina i kantora.

Juliye Weiss ml. Temelj saveza ima da bude samo vjera, iz pravilnika ima se sve eliminirati, što sadrži Žid, nacionalni momenat, traži upotpunjivanje naziva saveza u »Savez jevrejskih (izraelitskih) bogoštovnih općina. Pokrajinski odbori da su suvišni.

Dr. Pinto (Sarajevo) predlaže, da se diskusija skine s dnevnog reda i da se otpočne specijalnom debatom. (Odobravljeno.)

Dr. Spitzer. Njegovo je nastojanje što ujvijek za tim, da dodje do kompromisa, koji bi sve općine zadovoljio. S tega prima i kompromis, predložen po dr. Popsu, nu da se stvar ne odugovlači, veže svoj prihvat o dva uvjeta: da se odboru odredi stalni rok, do kojega će morati izraditi statut, podnijeti ga na odobrenje i sazvati kongres za izbor definitivne uprave,

2. da se već danas bezuslovno prihvati § 1. predloženog statuta, makar uz promjenjenu stilizaciju toga paragrafa, ali se primiti mora, jer određuje svrhu saveza. Rok za izradbu statuta imao bi se odrediti sa tri, a za saziv kongresa sa šest mjeseci.

Dr. Jakov Kajan (Sarajevo) ne uviđa razloga, s kojega bi se odgodio prihvat statuta. Iza šest mjeseci bit ćemo tamo, gde i danas. Statut ima 43 paragrafa, većinom tehničke naravi. Imamo samo nekoliko paragrafa načelne naravi, te bi se lako za dva dana mogli rješiti. Bila bi rugoba ra-

zici se, a ne obavivši ništa, a treba uzeti obzira i na delegate, koji su po više dana putovali, da prisustvuju kongresu, kao delegati iz Skoplja.

Delegatu iz Dalja ima da kaže, da nas mlade sve više veže uz židovstvo nego li sama viera. Predlaže, da se prede na specijalnu debatu o pravilniku. (Odobravanje.)

Fritz Leitner (Daruvar) odrešito je protiv kompromisa, jer ne bi odgovaralo faktičnom stanju stvari, da ogromna većina od 45 općina popusti neznačnom broju od 5-6 asimilantskih općina. Potonjima neka se unutar saveza podjeli zaštita manjine.

Otto Stern: Različiti putevi vode nas istom cilju. Pustimo trvjenja. Kao Židovi i prijatelji pružam Vam ruku i pritrite uvjerenje, da sve što koji od nas radi, bona fide radi. Hoćemo savez u sporazumu sa svima. Sretan sam, što sam došao ovamo, a došao sam kao Vaš sumišljenik. (Povici: Oho!) Definitivne odluke o pravilniku ne možemo donijeti, jer svi delegati nijesu providjeni s ograničenom punomoći. (Povici: Kakovi su to delegati?) Na odgadjanje se ne misli, što proizlazi iz samog predloga, da se odmah izabere privremeni odbor, koji će do definitivnog rješenja zastupati savez i koji može odmah započeti djelovanjem. Preporuča kompromisni predlog. Savez bi se imao zvati: »Savez jevrejskih veroispovednih općina«. Nema ništa protiv prihvatu §-a 1. uz modifikacije, koje se odnose na autonomiju općina, poglavito na posredovanje saveza između općina i vlasti.

Bernardo Klein predlaže, da se raspravi prvi 8 paragrafa, pa ako se gleda njih kongres složi, bit će direktivom odboru za sastav statuta.

Ing. Oskar Grof konstatiše, da vlada između delegata iz Srbije i Bosne jednodušnost mišljenja, a opreke da postoje samo između delegata iz Hrvatske i Slavonije, između židovskih nacionalaca i asimilanata. Prvima nije do formalnosti naziva, već do bitnosti i rada saveza. Kompromis gleda naziva saveza mogući bi se naći, da ga nazovemo »židovski«. Zaletaže se, da se prijedje na specijalnu debatu, a navod delegata Stern (Zagreb), da se 15-16 općina tome protiv, nije ispravan, jer je broj tih općina daleko manji. Veseli ga konstatovanje delegata dr. Hirschla (Zagreb), da su delegati gotovo svih općina govorili u židovsko-nacionalnom duhu, što da je jasan dokaz, u koliko se manjini nalaze asimilanti.

Osvrćući se na izvode delegata iz Dalja, ističe, da u narodnom predstavništvu ne sjedi ni jedan Židov, pa ga pišta, da li je za vrijeme zasjedanja narodnog predstavništva čuo ma samo i jednu riječ u obranu Židova i njihovih prava kao državljanina i gradjana. Ni najkulturniji demokrata nije se javio, da jano Žigoše progone Židove u kraljevstvu. Zato ima naš savez da preuzeće tu zadaću. Mora se stoga stvoriti ustanova, da je za sve bogoštovne općine obligatan pristup u savez. Dužnost saveza bit će i u tom smjeru, da nadjeputa i sredstva, kako da se sadašnja nenačaravna ekonomska struktura židovstva, koja je pretežito trgovackog karaktera, promjeni i time odstrani jedan kompleks uzroka današnjem nesnosnom stanju židovstva na čitavom svijetu. Gleda rabina i ustanove pravilnika predaleko, protivi se stvaranju pokrajinskih odbora i predlaže imenovanje po jednog ili dva delegata u glavnim gradovima, kao posrednika između općina te pokrajine i središnjeg odbora, i kao zastupnika saveza kod pokrajinskih vlasti. Želi, da kongres obavi čitav posao, jer ako i ima povjerenja u delegate zagrebačke bogoštovne općine, nema ga na temelju istaknuta u predstojništvo te općine, kojem bi kompromis poslužio za odgovraćenje nama prešne stvari. (Odobravanje.)

Dr. Urbačić protivi se odgadjanju i kompromisu. Traži, da savez zadrži na svaki način ustanove za kulturno-politički rad, ali savez neće biti prekomplikiran aparat, već što jednostavniji.

Dr. David Alkalaj: Prilike su takove, da sada nije moguće, jednoglasno stvoriti ustanove za već stvoreni savez. Zagrebački delegati nemaju za to punomoći, a mi nećemo da ih bez Zagreba stvaramo. Definitivnog odbora ne bismo danas kraj nepotvrđenih pravila i onako mogli izabrati, te bi se u tu svrhu morao kongres do skora sazvati. Ako prihvatom kompromis, onda ćemo imati predstavnika jevrejskog stvaranja u savezu.

Dr. Pops reasumira predloge 1. dra. Kajona i dr. Pinto, da se pristupi specijalnoj debati i 2. kompromisni

predlog Otto Stern—dr. Pops—dr. H. Spitzer, da se izabere na kongresu odbor, koji će u stanovitom terminu izraditi novi pravilnik, predložiti ga na odobrenje i prema njemu sazvati ponovno kongres ponovom pravilniku izabranih delegata, koji će definitivno odabratи upravu saveza. Da međutim savez može djelovati, da kongres primi spontano redigovani § 1. predloženih pravila.

Odluka o tim predlozima odgadja se na idući dan, a sjednica se zaključuje u 18 sati.

Drugi dan kongresa, 2. jula.

Predsjednik dr. David Alkalaj otvara u 10 sati 20 minuta sjednicu.

Dr. Spitzer pozdravlja pristup iločke ortodoksne općine savezu, te izjavlja, da je posve prirodno, da savez neće nikada dirati u starovierske obrede ove općine, što treba da se statutarno ustanovi.

Nadrabin dr. Unger (Osijek) primjećuje, da to ima vrlo daleko općenito za vjerske obrede sviju općina.

Eliezer Navara (Skoplje) govori španjolski, a dr. Kajon prevadja: Zahvaljuje na podjeljenoj mu časti i izboru za potpredsjednika. Punih je 5 dana putovao u Osijek, da pruži bratsku ruku sunarodnjacima. Želi, da kod stanovitih delegata nalazi na indiferentizam prema našoj stvari. Potiče na zajednički rad. Starac je, ali nikada u životu nije se ustručavao priznati Jevrejem i samo kao Jevrej sjedi ovde. Ističe, kako je nemnjava nužda, da se stvore zajedničke institucije i seminari za rabine i učitelje. Solun već 5 godina traži rabina, a u njegovu kraju nema vjeoučitelja! Tome može doskočiti savez.

Dr. Pops veli, da bi prije glasovanja o jučerašnjem predložima trebalo saslušati pojedina mišljenja, da se ta stvar razbistri.

Dr. Leitner (Zemun): Postoji protimba između nacionalaca i asimilanata. Predloženi statut sadržava po njegovom mišljenju minimalne zahtjeve, od kojih nacionalni Židovi ne mogu ništa da popuste. Radi se o principijelnim pitanjima i stanovištima, a u tom pogledu ne može i ne smije da dodje do kompromisa. Protivi se kompromisu tim više, što gosp. Weiss iz Dalja ne može dokazati, da su se njegovi predci borili na Kosovu, a on (dr. Leitner) može, da su njegovi predci bili potomci Abrahama.

Dr. Ivan Hirschl moli, da se primi kompromisni predlog.

Dr. Oskar Spiegler (Brod n. S.) vidi u zagrebačkim delegatima tek referente predstojnika zagrebačke bogoštovne općine, jer im je punomoći ograničena. Zagrebački kahal pridržaje sebi pravo, da odobri zaključke ovog kongresa. Poznaje Zagreb i zna, da to znači zavlačenje. Zagreb je prije (1908. i 1909.), kad je prihvacišten statut imao da predaje vlasti, zatezao i onemogućio stvaranje saveza. Želi, da se raspravlja o pojedinosti, pa da i zagrebački delegati stavljaju sviće primjetbe. Ići će svima u susret. Za statut i ne treba jednoglasnost. Glasovati će protiv kompromisa.

Otto Stern odbija spočitavanje, da je zagrebačka općina onemogućila ostvarenje saveza.

Nadrabin dr. Ugar ne uvida, zašto se u pravilima, koji ne sadržavaju ništa nacionalnog, ne bi mogla provesti specijalna debata. Govori zatim o etimologiji riječ židovski i izraelitski. Riječ bogoštovna smala bi se zamijeniti sa »vieroispovedna«. Brani rabine, koji ne traže saradnju iz licih interesa, već kao dobri Židovi, a to je samo onaj, koji se i vjerski i nacionalno osjeća Židovom. Traži, da stalno namješteni rabini budu delegati kongresa.

Dr. David Alkalaj veli, da pri sastavu statuta odbor nije vodila ni struja cijonista ni asimilanata. Ne uvida zašto se ne bi mogao prihvati kompromis. Cilj nam je da stvorimo jevrejsko predstavništvo, koje će imati autoritet i moći će se pozvati na mandat. Potrebu ovakog reprezentacionog tijela upoznali su najbolje Beogradani, koji su u posljednje vrijeme mortalni da interenviraju kod vlasti. Pruža s toga ruke protivnicima i predlaže, da svi prihvate kompromis.

Nadrabin dr. Isak Alkalaj predlaže konac debate uz saslušanje predbilježenih govornika.

Dr. Hinko Gotlieb (Bjelovar) razlaže, da prihvata kompromisa znači odreći se našeg narodnog stajališta i potpuno popuštanje. Popušta

se za volju slike. Savez, kako je stvoren, nije savez, jer nema duše, statuta, bez kojeg je organ tek na papiru. Trebamo zajednički krov, pod koji ćemo se moći svi skloniti. Prihvatom kompromisa kani se taj krov, koji na tom temelju ne će biti zajednički, požlatiti za volju ljubavi i slike, no to zlato bit će samo talmi-zlato. Na temelju predloženoga ne može doći do slike. Nacionalni Židovi nisu se nikad mogli složiti s asimilantima, a ne će se niti moći složiti radi skroz suprotnih naših stanovišta. Predlaže specijalnu debatu, jer statut ne mora biti jednoglasno prihvacen. Drži, da zagrebački delegati nemaju mandata, pa kad smo dosad mimo njih raspravljali, moći ćemo i dalje bez njih raditi. Kompromis nas ne vodi ni za korak naprijed, nego ćemo otici s kongresa s moralnim deficitom i osjećajem, da savez nije stvoren. Glasovati će protiv kompromisa.

Nadrabin dr. Isak Alkalaj veli, da je s oduševljenjem došao na kongres, ali će otici razočaran, jer je ovdje upoznao pojave, koje su u Srbiji nepoznate. Želio je, da se statuti jednoglasno prihvate, a bilo bi mu žao, kada bi otišli, a da nismo ništa stvorili. Smatra da je i kompromis izvjesni rezultat. Brani zatim rabine, jer bez rabina ne može se doći do povoljnog rezultata. Mol, da se kompromis prima, i ako srpski i bosanski Jevreji čine žrtve, kad pružaju ruke na zajednički rad.

Dr. Samuel Pinto ne traži sad raspravu u pojedinostima i ne protivi se kompromisu, ako se uvaži, da se u § 1. ne određuje sami, da je savez centralni organ svih općina već i predstavnik celokupnog jevrejskog stvaranja u kraljevstvu SHS.

Inž. Oskar Grof htio bi objasniti jednu pojavu na kongresu. Izgleda kao da postoji neka nesuglasica između nacionalnih Židova. Principijelne razlike nema, radi se jedino o taktici.

Starši su umjereniji, mlađi radikalniji. Da ne bude te opreke glasovati će za kompromis. Nagašava, da narodne Židove i asimilante dijeli jaz. Pa ako i sad prihvaćamo kompromis, ne popuštam od našeg stanovišta ni za jotu. Razlaže zatim, što ga je sklonulo na kompromis i završava, da se samo teška srca odlučio da glasuje u ime narodnih općina iz Bosne za kompromis.

Dr. Jakov Kajon u uvjerenju, da nitko ne može sprječiti stvaranje saveza povlači prijedlog gledje specijalne debate.

Tajnik Šemaja de Mayo čita kompromisni prijedlog:

»Kako je jučer jednoglasno riješeno, da se obrazuje Savez svih jevrejskih općina u kraljevstvu SHS.; to kongres rješava:

Da naziv saveza bude: Savez jevrejskih (izraelitičkih) vieroispovednih općina u kraljevstvu SHS., a § 1. pravila tog saveza da glasi:

»Savez jevrejskih (izraelitičkih) vieroispovednih općina je centralni organ i predstavnik svih jevrejskih (izraelitičkih) vieroispovednih općina u kraljevstvu SHS. te ima zadaću, da se stara o pojedinim općinama, da posreduje u službenom saobraćaju između državnih vlasti i njih, da ih, ako zahtevaju, zastupa pred državnim vlastima i da ovima daje mišljenje o svim zakonskim projektima, naredbama i odlubama, koje se tiču jevrejskih (izraelitičkih) vieroispovednih općina.«

Za punovaljano predstavljanje saveza i vođenje njegovih poslova, kongres bira privremeni glavni odbor Saveza sa sjedištem u Beogradu. Ovom odboru stavlja se povrh toga u zadatak, da na dalje u roku od 2 mjeseca izradi definitivni projekt za pravila saveza i razmatra ga svim jevrejskim općinama na razmatranje i rješenje. Kongres apeluje na sve općine, da u roku od mjesec dana pošalju privremenom Glavnom odboru svoje primjetbe na taj projekt, a odboru stavlja u zadatak, da najkasnije do konca mjeseca septembra, prema ovim primjetbama, ako ih i u koliko ih dobije, rediguje tekst pravila saveza i podnese ih u ime saveza nadležnoj državnoj vlasti.

Najdalje u roku od tri mjeseca od dana potvrde pravila, privremeni Glavni odbor saveza dužan je sazvati kongres, u mjestu, gdje za shodno nade, na kome će se izabrati stalni Glavni odbor Saveza.«

Kod poimeničnog glasovanja glasalo je 43 za, 3 se ustegoše od glasovanja, a 5 protiv (Dr. Gotlieb, Dr. Spiegler, Dr. Leitner, Mirko Kraus i Fric Letterer).

Iza toga izabran je ovaj privremeni Glavni odbor Saveza: dr. Hugo Spitzer (Osijek), dr. Isaak Alkalay, dr. David Alkalay, dr. Friedrich Pops, David Hochner (svi iz Beograda), dr. Jakob Kajon, Bernardo Klein (Sarajevo), dr. Robert Siebenschein, Otto Stern, dr. Aleksandar Licht (otklonio je kako smo već već jayili u prošlom broju), dr. Heinrich Urbač (Zemun), Hugo Deutsch (Slatina), Vatroslav Kohn (Sisač), Makso Korenić (Pakrac).

Julije Weiss predlaže, da se obrazuje savez svih općinskih činovnika i namještenika. — Predsjedatelj odgovara, da će savez stvar pretesti.

Dr. Samuel Pinto molí, da se drugu Kajonu za substituta izabere nadrabin dr. Momic Lewy. Prima se.

Inž. Oskar Grof predlaže, da danas izabrani privremena Glavni odbor saveza ima što prije sastaviti točnu statistiku židovskog življa u kraljevstvu SHS.

Prijedlog se prima.

Dr. Pops zahvaljuje na odzivu i sudjelovanju. Nada se, da će na idućem kongresu biti i one općine zastupane, koje ovaj put nijesu bile na kongresu, napose one iz Vojvodine i zaključuje kongres.

Naknadno stigao je od Njegovog kraljevskog Visočanstva prestolonasljednika regenta Aleksandra ovaj brzojav:

Molim izjavite predstavnicima jevrejskih vjeroispovjednih općina moju iskrenu zahvalnost na pozdravu.

Aleksandar.

Židovski svijet.

Pismo Paderevskoga Wilsonu o židovskom pitanju. Krakovski »Čas« javlja iz Varšave: Poljski ministar predsjednik Paderevski upravio je na Wilsona slijedeće pismo:

»Paris, 31. Maja 1919. Cijenjeni gospodine predsjedniče! Doznao sam o velikim skupština u Sjedinjenim državama na kojima se prosvjedovalo protiv postupka sa Židovima u Poljskoj. Raporti, koji su osnovka ovih protesta, ni iz daleka nisu istiniti. Poljski narod već je češće pokazao svoju toleranciju prema židovskom pučanstvu. Često smo dokazali da ne tjeramo protužidovsku politiku. Rat bacio je klic razdora u svim zemljama, a ne samo u Poljskoj. Slijedom toga dešavali su se u nekim krajevima naše zemlje žalosni događaji, no oni su tek lokalni izgredi, usporedimo li ih s gotovo dnevnim masakrima židovskoga pučanstva u nekim dijelovima Rusije. U većini slučajeva bilo je izazovno držanje Židova uzrokom dogodaja. Članci u židovskim novinama imaju vrlo izazivalački karakter i produbljuju samo jaz, koji postoji između ona dva naroda. Izgredi, koji su se dešavali u Poljskoj, najodlučnije je osudila i vlada i narod. Nepravo bi činili vlasti i narodu, kad bi vjerovali tendencijoznim izvještajima. Obraćam se na Vas, gospodine predsjedniče, s molbom, da izasljete specijalnu misiju, koja će istražiti na licu mesta stanje stvarni i objektivnim svojim izvještajem dokrajčati nedostojnu ovu agitaciju. Raspršile bi se time objede, pod kojima sad trpi moja domovina. Poljska odlikovala se uvijek vrlinom tolerancije i u to i u onim vremenima, kad je ta vrlina bila nepoznata u mnogim drugim zemljama. Moj narod smatra stoga vrlo nužnim, da nepristrano svjedočenje pravednih ljudi odbija sve objede, kojima nas objediše, Padarevski.

Ova notica dokazuje jasnije no išta drugo, da će trajati još dugo vremena, dok će uspjeti, da se Poljacima sporazumimo

u židovskom pitanju. Vrhunac je bezobrazluka i lažljivosti, da se sad krivnja za pogrome hoće pripisati Židovima. Pogromi su doista dotle samo lokalne pojave, jer su nastali ondje, kamo su došli Poljaci.

Želja se gospodina Paderovskoga ispunila, jer je Wilson već poslao istražnu komisiju u Poljsku. Nadamo se, da će komisiji uspjeti da pored Poljaka govori i s kojim Židovom. Jamačno će tad gospodin Paderevski revidirati svoje nazore.

Zaštita manjine u Poljskoj „Temps“ od 2. jula objelodano je pismo, koje je Clemenceau kao predsjednik mirovnog odbora upravio 24. juna 1919., na Paderovskoga. U uvodu se pisma navdi, da Poljska imade prema čl. 93. njemačkog mirovnog ugovora potpisati uglavak o zaštiti manjina. Prvi načrt ovog uglavaka predan je 31. maja poljskoj delegaciji u Parizu, koja je odgovorila na ovaj uglavak memorandumom, u kojem je razložila svoje stajalitše. Clemenceau odgovara u 7 poglavju vrlo opširno na taj memorandum. Konstantira, da ugovor ne sadržaje nikakovih novotarija, jer se već i na berlinskom kongresu priznanje novih država činilo zavisnim o provedenju izvjesnih načela civilizacije.

Asociirane države drže svojom svetom dužnošću, da osiguravaju u trajnoj i svečanoj formi najvažnija prava za one nepoljske stanovnike, koji su došli pod poljski suverenitet s pomoći aliraca. Slične odredbe bit će i u ugovoru i Češko-slovačkom državom i svim državama, koje su dobine novih teritorija. U formi razlikuje se sadašnje priznavanje od staroga režima, jer provedenje nije povjereni velikim vlastima, već ligi naroda, a nepristrano sudište imat će da odlučuje u pojedinim spornim slučajevima. Između pojedinih naroda na žalost postoji neko neprijateljstvo, pa valja s toga narode osigurati protiv naprave i potlačenja.

Čl. 2. ugovora garantuje svim stanovnicima ona ljudska prava, koja vrijede u svim civilizovanim državama. Čl. 3. do 6. daje onima, koji stanuju u Poljskoj ili koji na nju optiraju, građanska prava. Čl. 7. i 8. izriče, da nesmije biti razlike u pravu građana poljske države radi njihove vjerske, rasne i jezične pripadnosti. Čl. 10. i 12. bave se specijalno sa Židovima. Izvještaje, koje su dobine alirane i asociirane vlasti o odnošajima Židova i drugih građana u Poljskoj doveli su do zaključka, da je nužno Židovima u Poljskoj pružati osobitu zaštitu. Odredbe tiču se uzdržavanja židovskih škola i svetkovanja subote. Odredbe o nastavi ne sadržavaju ništa, što nije već provedeno u svim modernim državama.

Nezadovoljstvo poljskih asimilanata s rezultatom pariškog putovanja. Stanislav Nathanson povratio se iz Pariza u Varšavu i izrazio je nezadovoljstvo nad „uspjehom“ svoga puta. Svojim nalogodavcima izvjestio je teška srca, da su u Parizu sav utjecaj u svim mjerodavnim krugovima zadobili narodni Židovi i cijoniste, tako te asimilantska delegacija nije ništa mogla da uradi. U Parizu smatraju narodne Židove zastupnicima svjetskoga židovstva. Vrlo bolno ih se dojimalo, da su ih i pariški asimilanti vrlo hladno primili, jer kanda su i tamo prodrele narodne struje, te je sve vrlo zabrinuto za udes židovskog pučanstva i

Poljskoj. Spočitavalo se asimilantima, da nemaju kontakta s velikim židovskim mäsa. Samo protekcijom Paderevskoga uspjelo im je, da ih neke visoke ličnosti prime a da taj prijem ipak nije ništa promjenio na stvari. Nema stoga nade, da bi memorandum, što su ga predali poljski asimilanti protiv narodnih prava manjina u Poljskoj, imao ikakav uspjeh.

Farbstein izabran u sejm. „Wiener Morgenzeitung“ javlja: Iz Varšave stigla je vijest, da je kod izbora za poljski sabor u Białostoku izabran cijonista H. Farbstein iz Varšave.

Židovska delegacija iz Lavova u Varšavi. Dr. Scheiber i dr. Korkis stigli su iz Lavova u Varšavu da interveniraju kod vlade te bi prestala proganjanja protiv Židova u istočnoj Galiciji. Pod vodstvom zastupnika dr. Thona došla je delegacija ministru unutarnjih djela Vojciechovsky, te mu razložila uz predočenje dokaznog materijala nepravde, koje se čine Židovima. Ministar odvratio je komisiji, da prema njegovim informacijama u istočnoj Galiciji vladaju dobri odnosi imedju Židova i nežidova, te da mu još nisu stigle pritužbe iz istočne Galicije.

O oslobođenju od prisilnoga rada obećao je ministar izdati odredbu. Internirani Židovi bit će povraćeni dok dobije ministar popis interniranih Židova uz znaku tadi čega je interniran i kad se uvjeri da protiv dotičnoga ništa ne predleži.

Klanje Židova u Ukrajini. (Brzojav „Wiener Morgenzeitung“). Pred nekoliko su se dana saopćili daljnji veliki uspjesi antiboljševičkih bojnih sila pod zapovjedništvom Grigorjeva. O tome piše „Manchester Guardian“: Kad su Francezi morali pod pritiskom boljševičke vojske isprazniti Odesu, pao je grad u ruke nekakovom Grigorjevu, koji se iz oportunih razloga izdao za boljševika. Ali kad su se boljševici morali povući pod pritiskom Denjikina iz jugoistočne Ukrajine, izjavio se nenadano Grigorjev antiboljševikom i uživa sada simpatije i potporu antante. On ubija Židove na najokrutniji način. Broj po Grigorjevu ubijenih Židova računa se prema židovskim vjestima na sto hiljada. Ovaj je broj tek od prilike javljen, ali ako bi se i uzelo, da je ova vijest pretjerana, upućuje ipak sve na masakre, kakovih nije bilo već od 250 godina u ovim krajevima i prema kojima su pogromi u Poljskoj i Litavskoj prave malenkosti.

Antanta ima u ovoj stvari više nego samo ljudske odgovornosti jer podupire uzročnike i prireditelje ovih u povijesti novoga doba nečuvenih okrutnosti sa oružjem, životnim namirnicama i opremom. Antanta ima moć i dužnost, da na svoje štićenike toliko djeluje da obustave ubijstva i oskrvnenja. Ne radi se samo o Židovima. Jer što se sad samo Židovima čini, zadesit će kasnije bez sumnje druge. I ne bude li se izvršio najjači pritisak, naslijedit će bijeli teror sadanji crveni teror i njegovi krvavi tragovi natapat će već i onako dosta ljudskom krvi natopljena polja Rusije još više i donijet će hijadama i hiljadama najgrozniju i najmučniju smrt.

Izgoni Židova iz Budimpešte. (Vijest čehoslovačkog dopisnog ureda). Ponalogu pučkog povjerenika za unutarnje poslove provela je budimpeštanska policija noć u ulicama, gdje stanuju poglavito

Židovi, raciju i uapisila vrlo mnoge. Kod provedene istrage zaplijenjeno je mnogo novaca i dragocjenosti. Uapšenici, kojih ima od prilike 5.000, bit će po nalogu vlade izagnani iz Budimpešte. Poljski je konzul u Budimpešti lično prosvjedovao kod povjerenika za izvanjske poslove i zahtjevao ublaženje ove naredbe. Dobio je odgovor, da madžarska vlada mora bezobzirno postupati, jer ne može dopustiti, da kod eventualnih pogroma protiv galičkih Židova nastradaju i madžarski Židovi. Poljski zastupnik poslao je na to madžarskoj vladu notu, u kojoj saopće, da će poljska vlada energično istupati, bude li se i nadalje ovako postupalo sa galičkim Židovima. Poljski zastupnik zahtjevao je, da se uapšenicima barem povrati novac. Ali kako se nije zadovoljilo njegovom zahtjevu, poslao je poljski zastupnik madžarskoj vladu još drugu prosvjednu notu.

Brojna krštenja u Budimpešti. Boljševička vladavina u Budimpešti imala je kao posljedicu čudnu pojavu, da su stotine i stotine Židova prešli na katolicizam. Ovu pojavu možemo da tumačimo time, da asimilanti ne vjeruju u predugo vladanje boljševičke vlade pa se boje, da bi proturevolucija inaugirala svoju vlast pogromom, jer je i onako svagdje rašireno neispravno mišljenje, da je boljševizam židovski produkat. Pokrštenja su samo konsekvensija asimilatorske politike bojazni. U normalnim vremenima pokrstilo godišnje u Budimpešti do 250 Židova, zadnjih se nedjelja pokrstilo navodno preko 700 Židova.

Rumunji uapse židovske vodje. Bečki „Arbeiter Zeitung“ javlja, da su potpredsjednik židovskog narodnog vijeća u Bukovini dr. Jakov Pistiner i član izvršnog odbora H. Kasvin uapšeni od rumunjskih okupacionih vlasti radi tobožne agitacije protiv vlade te su otpremljeni iz Černovica.

O razlogu uapšenja javlja se da se dr. Pistiner, koji je predsjednik židovske sojuzno-demokratske stranke u Bukovini, žestoko boriti protiv rumunjskih vlasti. Ove vlasti naredile su izgon svih osoba, koje nijesu zavičajne u Bukovini. U Bukovini stanuje odavna jedno 30.000 Židova, koji nisu ondje zavičajni, jer to po austrijskom pravu nije bilo nužno. Zla namjera kod ovih progona očituje se tim jasnije, što je onaj kraj, gdje stanuju Židovi, ukrajinski a ne rumunjski. Rumunji žele da stvore nove komplikacije. Dobrota te uprave može se razabrat i po tome, što sami rumunjski seljaci u Bukovini traže, za slučaj prisajedinjenje Bukovine Rumunjskoj, provincijalnu autonomiju. Dr. Pistiner pušten je nakon intervencije socijalističkih vodja na slobodu.

Uskraćenje zajma Rumunjskoj. Već nekoliko mjeseci vode se pregovori između Rumunjske i antante radi zajma, no nijesu imali uspjeha. Razlog je neuspjehu bespravni položaj židovskoga pučanstva u Rumunjskoj. Ugledni fransesko-američki finansijski sindikat izjavio je rumunjskim izaslanicima, da sve dote, dok se položaj rumunjskih Židova radikalno ne promjeni na bolje, ne će Rumunjska dobiti zajma.

Židovska srednja škola u Wenu. Upisivanja u židovsku srednju školu u Wenu su već započela. U prvoj školskoj godini otvaraju se niži razredi (od 1. do 4. razreda), a slijedećih četiri godina

pripojit će se uvijek po jedan viši razred tako, da će taj zavod u školskoj godini 1923-24 biti potpun.

U pojedine razrede primat će se dječači i djevojke. Naučna osnova podudarat će se u pogledu nežidovskih predmeta u glavnim točkama sa onom državnih realnih gimnazija. Kao drugi živi jezik podučavat će se obligatno engleski ali će učenici i učenice imati zgodu, da (u višim razredima neobligatno) uče francuski. Uz francuski podučavat će se stenografija i pjevanje (eventualno i glazba i ručni rad) kao neobligatni predmeti. Hebrejski će se kao živi jezik u većem opsegu nego u postojećim državnim i privatnim srednjim školama učiti i to obligatno. Predavat će se osim toga i židovska povijest, zatim klasična kao i kasnija, a u višim razredima i moderna hebrejska literatura. Omladina se ne će upućivati samo u židovsku nauku, učitelji će ne manju pažnju svratiti na pomno odgajanje njima povjerene mlađeži tako, da će učenici i učenice zavod ostaviti kao narođeno-osvještene i pravi ljudi.

Škola brinut će se pored nauke i za odgoj te tjelesnu izobrazbu. Naporno kućno pripravljanje, koje dosada traje kadkada do kasno u noć, sasvim će otpasti. Priprava obdržavat će se poslije podne u zavodu, te će iziskivati najviše tri sata. Učenici i učenice podučavaju se i ispituju medusobno, a kod toga im pomažu za to osobito sposobni akademici. Upravitelj zavoda i pojedini učitelji imaju nad svim ovim nadzor. Kad se završilo pripravljanje slijedi tjelesni oporavak. Obdržavati će se redovito gomibanje ili mlađež izlazi u prirodu, gdje će se baviti sa mlađenačkim igrama ili športom.

Engleska za židovski narod. Ured cijonističke organizacije u Londonu izdao je brošuru pod naslovom „Izjave simpatija za cijonističke težnje“. Ona sadržaje imena svih članova ministarstva, parlamenta i drugih znamenitih ličnosti, koji su se izjavili za cijonizam i potpisali izjavu. U izjavi se kaže ovo: „Medju svim nacionalnim zahtjevima, kojima se mora zadovoljiti, želi li svijet imati trajan mir, ne zaslužuje sigurno ni jedan više simpatija i potpore pravdoljubivih ljudi, nego zahtjevi židovskoga naroda za izgradnju svog narodnog života u Palestini. Za svojeg dvostručnjakog progona nisu Židovi nikad izgubili nade u povratak u svoju istorijsku domovinu, s kojom ih veže velik dio njihove posebne kulture i njihove nade. Nacionalna nepravda, koja je njima nanešena, svakako je najstarija pa će čovječanstvo, popravivši je, izvršiti tek djelo proste pravednosti, ali istovremeno posijat će sjeme neizmjerne koristi za budućnost. Politički pridonijet će za cijelo ponovno useljenje Židova u Palestinu i s tim u vezi izgradnja židovske zajednice stabiliziranju prilika na istoku. Po našem mišljenju bit će velika dobit za najviše interese čovječanstva, bude li se židovski genij slobodno razvijao na svojem narodnom tlu Velike vlasti, koje su se ujedinile u ime pravednosti i slobode, obećale su olakšati izgradnju narodne domaje za židovski narod u Palestinu. Uvjereni smo, da će se ovo obećanje nesumnjivo i ispuniti, jer aliirane vlasti žele, da se izgradnja svjetskoga poretku saglašava s njihovim idealom.“

Palestina.

Brandels na putu u Palestinu. Pariški dopisnik „Jüdische Presszentrale Zürich“ javlja; Louis Brandeis boravio je 24. lipnja u Parizu. Poslije podne toga dana sproveo je u cijonističkom uredu u društvu članova akcijonoga odbora s drugim cijonistima i sa zastupnicima ureda židovske delegacije. Pozdravne govore držali su Sokolov i Usiškin. U odgovoru naglasio je Brandeis, da će nam Palestina sigurno biti židovskom domajom, budemo li u tom smjeru naprezzali sve svoje sile. Brandeis oputovao je u pratnji de Haasa i profesora Zimmerna na pet do šest tjedna u Palestinu. Poslije njegova povratka bit će sjednica akcijonoga odbora, kojoj će pribivati i Brandeis. Doktor Weizmann nije oputovao sa Brandeisom, jer je njegova nazročnost u Parizu veoma potrebna.

Židovsko društvo za gradnju u Palestini. U Berlinu osnovalo se ove godine društvo za gradnju u Palestinu, te sad razašilje ovaj cirkular:

Osnutak društva za izvađanje gradnja, prije svega poglavito za veliku masu useljenika uslijedio je pred kratko vrijeme. U Berlinu složiše se ruski i njemački cijoniste, tehničari i trgovci, uz sudjelovanje palestinskog industrijskog sindikata, da izvedu tu namisao. Osnivači namjeravaju prvom prilikom poći u Palestinu i započeti radom. Do tog vremena bavi se društvo predradnjama i studijama, te izgradnjom svoje organizacije. Društvo kani da znatno poveća svoj kapital i moli sve interesente, koji bi željeli učestvovati, da se upitima o načinu svisi i opseg društva izravno obrate na društvo. Cijoniste, koji hoće da se presele, da prije preseljenja imaju pripravljen dom u Palestinu, mogu već sad da se obrate na društvo radi izradbe nacrta ili da daju direktni nalog za gradnju na određenom gradilištu ili na gradilištu, koje će društvo naći. Isto tako mogu se cijele iseljeničke grupe, društva za osnivanje kolonija i. t. d. obratiti na društvo. Društvo je svojim dosad izloženim radnjama naišlo na odobranja. Adresa društva glasi: Palestinsko društvo za gradnje s ograničenim jamstvom, Berlin. W. 50., Pragerstrasse 22.

Postanje i zadaća Ahдут Haavoda. Primili smo ovaj članak o postanju, ciljevima i radu Ahдут Haavoda:

Radnički pokret u Palestinu bio je razjepkan u mnoge partije i smjerove. Već dugo nije postajao ikakvi razlog ovoj diobi, jer nastojanje oko potpunog narodnog oslobođenja, oko preporoda jevrejskoga jezika, stvaranje novih rađnih mogućnosti u formi korporativa i komuna, te nacionalizovanje cjelokupnog zemljишta bila su već dugo zajednička svim radnicima Palestine. I u praktičnome radu nije bilo principijelnih stvari, koje bi tražile diobi, ali tradicija, koju su radnici sobom donijeli iz zemlje emigracije i razni odgoj, što su ga pojedinci dobili, bila je jača od uvjerenja i spoznaje. Ovo međusobno nepovjerenje, partijske politike i dioba, slabile su snagu pokreta i trošile u ludo energije. Želja za ujedinjenjem pojavila se već odavna a osobito u krugu nepartajskih, i najvećem sindikatu Palestine, organizaciji poljoprivrednih radnika Judeje, Samarije i Galileje, koja obuhvaća sve radnike bez razlike stranke, borila se uvijek za ideju

ujedinjenja i proširivala je iz dana u dan svoj djelokrug.

U krugovima palestinske legije razvijala se sve više ideja ujedinjenja te u zajedničkom radu s američkim legionarima nastao je jak pokret za osnivanje pokreta, koji bi obuhvatio sve radnike. S ustrajnošću i energijom zastupali su ideju ujedinjena D. ben Gori on i Berl Katzenelson. Nakon pripravnih radnja i raznih dogovora izašao je manifest s programom ujedinjenja, a potpisali su ga D. ben Gori on, J. ben Zwi, B. Katzenelson, J. Tabemkin, S. Javniel i S. Hefter. Ahдут Haavoda počet će osnivanjem niza velikih gospodarskih pohvata (stacije za useljivanje, radnička korporativna banka, udruženje za radničke kuhinje) velikim kulturnim i literarnim radom (učitelje za jevrejski i za znantsene predmete, novinstvo i nakladne zavode), a sad će objelodanit pisma, razgovore i saopćenja, te pripraviti jedno veće djelo o Ahдут Haavoda, koje će doskora izdati.

Pred ovim konferencijama bilo je i dogovora između oba vladničkih stranaka, Poale cijonista i Hapoel Hacaira. Konferencija Poale cijonističke stranke nakon dugih rasprava odlučila je jednoglasno, da će se priključiti ujedinjenoj partiji pod uvjetom, da će novo društvo preuzeti funkcije stranke napravna svjetskom savezu Poale Cijona i sudjelovati na socijalističkoj internacionali. Stranka Hapoel Hacair odlučila je u pretežitoj većini protiv novoga društva, ako bi tražilo razvrgnuće stranke ili napuštanje programa. Debate pred konferencijom bile su vrlo strastvene i sve stranke smatrali su konferenciju kao odlučujući korak za cijeli radnički pokret u Palestini. Već na početku opće konferencije bilo je jasno, da nepartajski i Poale cijoniste hoće ujedinjenje i da, prem tomu nije više ideja ujedinjenja pusta želja fantasta, već odlučna želja židovskog radništva. Protivnici ujedinjenja nisu iznijeli nikakovih principijelnih navoda protiv ujedinjenja i osnove, koju su predložili inicijatori udruženja, već su se ograničili na to, da izrazuju svoje nepovjerenje kao i svoju zlovolju protiv priključenja svjetskoj organizaciji Poale Cijona. S četrdeset i osam glasova protiv dvanaest primljena je na konferenciji poljoprivrednih radnika zaključak o ujedinjenju, a na općoj konferenciji gradskih, poljoprivrednih radnika i legionara jednoglasno je priavljen zaključak o ujedinjenju.

Ahдут Haavoda, koja je osnovana na toj konferenciji, obuhvaća prema tomu organizaciju poljoprivrednih radnika, društva gradskih radnika, legionara i grupe akademika i muževa u slobodnim pozicijama. Njihov rad u zemlji koncentriira se na gospodarsko korporativno stvaranje i na stalnu skrb za životne potrebe radnika kao i gospodarsku zaštitu interesa rada i njegovog nastojanja. Kulturni rad zauzima u programu znatno mjesto, a osobito energetični rad oko raširivanja jevrejskog jezika među novoseljenicima i proširivanje njihove stručne i socijalne nadbrazbe. Rad u inczemstvu imade svrhu, da sajedini organizacija Hechalupokret, da stvara zajedničke institucije za ukupni pokret rada u Palestini i sazivlje socijalističko-cijonistički kongres, koji će sjediniti rezne cijonističko-socijalističke elmente na temelju

nastojanja radničkog pokreta u Palestini u jedan svjetski pokret, koji će nastojati da unutar cijonizma zadobije snagu za ostvarenje nastojanja socijalističkog cijonizma.

U izvršni odbor Ahдут Haavoda izabrani su: A. Blumenfeld, D. ben Gori on, J. ben Zwi, B. Katzenelson, J. Tabemkin, S. Javniel i S. Hefter. Ahдут Haavoda počet će osnivanjem niza velikih gospodarskih pohvata (stacije za useljivanje, radnička korporativna banka, udruženje za radničke kuhinje) velikim kulturnim i literarnim radom (učitelje za jevrejski i za znantsene predmete, novinstvo i nakladne zavode), a sad će objelodanit pisma, razgovore i saopćenja, te pripraviti jedno veće djelo o Ahдут Haavoda, koje će doskora izdati.

Američki članovi interallirane komisije u Palestini. Palestinski dopisnik „Jüdische Presszentrale Zürich“javlja: 10. juna stigla je američka komisija za proučavanje okupiranih turskih krajeva u Jafu. Komisija sastoji od četiri člana i 5 tajnika, a na čelu su joj gospoda King i Cain. Odmah nakon prispjetka potražila je komisija židovsko vijeće (Council). Komisija tražila je mnogo podataka o željama židovskoga pučanstva i o odnošaju Židova prema susjednim narodima i t. d. Naham baši od Jafe posjetio je članove komisije s njima dugo konferirao o zahtjevima cijonista o mogućnostima emigracije u velikom stilu. Komisija primila je daljnjih dana deputacije raznih obližnjih općina, posjetila je gospodarsku izložbu Tel-Aviva, te se osobito interesirala za razjašnjenja, koja je dao agronom Oettinger. I jevrejsku gimnaziju posjetila je komisija, a zatim pošla u Mikve Isarel i Rišon le Cijon. Odavde podješće u pratnji članova židovskoga narodnoga vijeća u Jerusalajim. Komisija pokazala je do sad strogi neutralitet, te je saslušala vrlo pomnivo sva razlaganja a da nije nigdje izrazilo svoje mišljenje.

Industrija u Palestini. Inženjer N. Wilbušević, utemeljitelj tvornica uljenih preša sa modernim makinskim pogonom u Palestini, a sadanji upravitelj „ureda za industrijske i javne radnje“ u Jafi piše u engleskom časopisu „Palestine“ o industriji u Palestini između ostalog:

Prije rata iznosio je prihod zemlje od industrije 10%, dok je 85% prihoda do prinjelo gospodarstvo.

Industrije u zemlji mogu da se s dva gledišta dijele:

1. Velike industrije, koje su poglavito od sirovina zemlje i domaćeg tržišta, te
2. male industrije, koje su ovisne od tehničkih sredstava i svjetskog tržišta. Stoga se mogu velike industrije uspješno razvijati samo na kapitalističkoj bazi sa najmodernijim strojevima i radnim minimom, a moraju da se temelje na preradnji zemaljskih proizvoda i rudača. Palestina obiluje sa soli, kalcijem, fosforom, sumporom i parafinom.

Dok je tlo zemlje još neobradjeno nuždan je uvoz mnogih sirovina kao pamuka, kože, drva itd., koje se preradjuju za lokalnu potrebu.

Razvojem gospodarstva otpasti će potreba uvoza ovih sirovina, a trebat će uvažati samo malu količinu istih.

Što se tiče iskorijčivanja rijeka, osobito Jordana, to upotrebljava uprava Damaska riječicu Barada tako dobro, da zaista ni jedna kap vode ne utiče neizrabljena u „mrtvo more“ ili u sredozemno more.

Isto tako mogao bi se iskoristiti Jordan; sa posebnim sistemom natapanja moglo bi se 150.000 ha zemljišta natapati, a produktivnost zemlje popetrostručiti Rijeke bi zajedno sa natapanjem polja mogle podavati energije od po prilici 100.000 HP; sveukupna vodna snaga Palestine može se sa cca 500.000 HP ucijeniti. U južnoj i istočnoj ravni Jordana moguće je nasaditi raznolikih plantaža, koje ne iziskuju više vode nego li „Sisal Agavi“, koji se može da služi užarstvom i gojenju drveta „Pistacia Jerenbintus“ i nekih drugih vrsta iz obitelji drveta „Eupobiassa“ za vađenje ulja.

Posmatra li se palestinsko pitanje sa gledišta njenog centralnog položaja i značaja židovskog radnika, to se ukazuje podesnjom za male industrije, koja je kadra da zaposli desetke tisuća radnika. Medju malenim industrijama mora da se nadju prije svega umjetničke industrije kao drvo, slonova kost itd. Dekorativni predmeti i uspomene iz svete zemlje lako će naći prodju na čitavom svijetu. Ovi predmeti ne moraju da budu rukotvorine, izradba strojevima omogućit će jeftiniju izradbu ovih predmeta i time sposobnost ove zasebne industrije, da se odupre evropskoj konkurenциji.

Industrija odjeće, u kojoj su Židovi mnogih zemalja postigli znatnih uspjeha, takodjer bi mogla zaposlitи mnogo radničkih ruku, te bi vremenom mogla da postane najvažnijom od malenih industrijal u zemlji, nadalje moramo da spomenemo produkciju duhana, i priugotavljanje puceta od sedefa. Materijal za potonje dolazi sa crvenog mora i perzijskog zaljeva.

Oblasti budućih židovskih narodnih vijeća mora da poprime inicijativu kod ustrajanja radiona za uzorce, kod poduke radnika u zasebnim industrijskim granama i kod traženja tržišta za prodju svih tih fabrikata. U tu svrhu morali bi već sada za to osposobljeni ljudi biti izaslani u Ameriku, da upoznaju tamošnje stanje ovih industrijal, jer Amerika sa dobro naplaćenim radom sliči najviše prilikama, kakve će imati u Palestini.

Male industrije moraju biti spojene sa gospodarstvom. Radnici, koji će u kojem industrijskom području ili blizu grada mati maleno zakupno dobro, moći će lako u slobodnom vremenu obradjavati vrtove i svoje obitelji opskrbljivati povrćem i voćem. Vremenom će se male industrije organizovati u zadruge, koje će voditi brigu o nabavi sirovina i prodaji svojih produkata.

Ove će zadruge takodjer urediti prodavaone, u kojima će se rukotvorine nudjati na prodaju.

Ovakav način produkcije odgovara najviše židovskom temperamentu, te obećaje najveći uspjeh.

Mnogi će se trgovci, koji se izseljuju u Palestinu, nastaniti u susjednim zemljama — u Egiptu, Siriji, na obali Sredozemnoga mora, Mezopotaniji i Perziji, — jer ih uslijed ograničenosti prostora Palestine neće moći primiti. Ovi će trgovci na temelju svojih veza s drugim zemljama znatno doprinjeti razvitku industrije.

Jugoslavija.

SUMIŠLJENICI!

Na 2. Aba (29. srpnja) navršuje Maks Nordan 70. godinu života. Nacionalni Židovi spominjat će se toga dan neprćenjivih, što si ih je taj odlični njegov sin stekao u borbi za obezbijedenje njegove narodne budućnosti. Bio je medju prvima, kojima je Herzl povjerio svoje velike političke osnove. On ih je odmah odobrio bez priuzdržaja i prigrlio ih je svim svojim žarkim srećem. Prvi, vrlo odlučni uspjeh cijonizma bio je u tome, da je predbio Nordaua, koji je svoje sjajno pero, svoj oštiri um i svoj pobjedički govor stavio u službu preporoda židovskoga naroda i obnovljenja židovske zemlje. Cjeli svoj moralni, politički i literarni kredit i sav svoj autoritet bacio je na vagu u prilog cijonizma. Mnogi, kojima je na usnama već lebđio smiješak ironije i koji su već našli tisuću prigovora protiv cijonizma, zamuknuše videći, da je jedan Nordau — najkritičniji duh svojega vremena — odušvleni propovjednik novžidovskoga pokreta. I mi ga vidimo, gdje na kongresnoj tribini neumorno i neustrašivo stoji uz Herzla, vođa, uz vođu na kormilu cijoničke lade — pokazujući i utirući židovskom narodu svedne puteve do organizacije, do uspjeha i do Cijona. Putovao je u sve glavne gradove Evrope, u London, Bruselj, Haag, Amsterdam, Berlin, Beč i Budimpeštu, da govori židovskom narodu, da osvaja njegovu uzdaniciu, da osvijesti i oduševi njegovu mladež. Povijest cijonizma do Herzlove smrti usko je vezano uz Nordauovo ime. Herzlova smrt, prestanak herojične perijode cijonizma, velikog političkog rada i krasnog poleta, gurnula je Nordaua u pozadinu, velika bol zatvoriла mu je usta i rijetko se već čuo njegov jasni, zvonki, profetski glas, da prodrma svješću Židova i savješću Evrope. Grozničavo i nestrljivo pratio je sitni praktični rad čekajući veliki čas dozrijevanja plodova i padanja odluke. Bio je medju prvima, koji je spoznao, da svjetski rat mora donijeti rješenje židovskoga pitanja. Zatočen u Madridu bio je prvi, koji je već početkom 1915. naglasio, da židovski narod mora biti pripušten na mirovnu konferenciju, da tamо istakne svoje zahtjeve na Palestinu. Digao je svoj glas, da se odmah pristupi organizovanju židovskoga naroda u svrhu saziva jevrejskoga svjetskoga kongresa i izboru njegovih delegata na mirovnoj konferenciji. Tražio je, da se odmah pristupi sabiranju ogromnih svota potrebnih za uzdržavanje diplomatskih zastupnika židovskoga naroda u glavnim centrima Evrope. Odrezana od židovskoga svijeta i života, nije mu bilo moguće, da sam radi na provedenju tih osnova. Nu Weizmann i Sokolow povede židovski narod do mirovne konferencije onim putem, što ga je Nordau prvi pokazao.

Čila i zdrava, punljena od preporoda svojega naroda vidimo Nordaua na svršetku 70. godine života, gdje s mladačkim zanosom kroči k ispunjenju svojih ideala. Čila i zdrava, mlađa i jaka hoćemo da ga još dugo vidimo na čelu i u službi židovskoga naroda!

Sumišljenici! Vi ćete doštojno proslaviti Nordauov rođendan, budeći li posvuda govorili o uvišenom primjeru i djelu, što nam ga je on dao. Pozivamo Vas, da na

Nordauov dan dadete vidljiv i dostojan dokaz, da ste vrijedni Nordauove ljubavi. Dajte, dokaza Vaše moralne i materijalne potpore za cijonizam!

Radni odbor Saveza cijonista Jugoslavije.

MJESNIM ORGANIZACIJAMA I POVJERENICIMA!

Pozivljemo sve mjesne organizacije i povjerenike, da šekel akciju čim prije završe i obračune pošalju na blagajnički odio Radnog odbora (gosp. Šime Špitzer). Držimo da nije potrebno ponovno upozoravati naše povjerenike od kolike je važnosti provedenje šekel-akcije u ovoj godini, uvjereni, da će svaki učiniti svoju dužnost.

Radni odbor Saveza cijonista Jugoslavije.

Ružica Kišicki. Tane, naminjeno drugom, oduzelo joj je život. Mlada, tek 16 godina, tip orientalne Židovke, živoga duha, požrtvovna, ispunjavala je zdušno sve dužnosti »Mirjamke«, svjesna zadatka, koji danas zapada židovsku omladinu. Baveći se vlastitim odgojem i onim naše djece, nastojala je usaditi u njihovo sreću gorljivu ljubav za naš narod, htjede ih učiniti zdravim i veselim Židovima i Židovkama, pa je tako s njezinih usana vazda odjekivala židovska pjesma.

Nenatrapna i zato tim tragičnija smrт, u svima je nama uvećala bol nad njenim gubitkom. Na stotine i stotine ljudi ispratilo ju je do groba, a svima se u očima eakliša suza. Nadrabin g. dr. Ungar suznim je očima održao dirljiv nadgrobni govor, dok se u ime omladine Fric Lederer oprostio s pokojnicom. S roditeljima (pokojnica je kćerka našeg neumornog sumljenika kantora Kišickoga, koji omladinu poučava u jevrejskom jeziku i pjevanju) tuguje sva naša omladina i ostalo svijesno židovstvo, kome će ona ostati u vječnoj uspomeni.

M. K.

Proslava kraljevog redendana. U subotu dne 12. srpnja o. g. proslavljen je na svečan način rođendan Njegovog Veličanstva Kralja Petra I. U sinagozi, koja je bila dupkom puna svijeta, odslužena je svečana služba božja, kojoj su pribivali zastupnici vojnih i civilnih oblasti.

U predvečerje priredili su oficiri garnizona zagrebačkog igranku za pozvanike. Od strane Radnog Odbora Saveza cijonista bili su nazočni potpredsjednik dr. Ivan Jacobi i dr. Aleksandar Licht.

Herzlovo spomen-veče u Zagrebu. Dne 20. tamusa (17. jula) o. g. priredilo je »Židovsko narodno društvo« u Zagrebu u dvorani »Kola« veliku spomen-večer petnaestgodišnjice smrti neumrlog vođe Teodora Herzla. Pred dupkom punom dvoranom govorio je spomenslov g. dr. Aleksandar Licht. U malne jednosatnome govoru izradio nam je majstorski vrlo plastično veliku osobnost neumrlog ljubljenog vođe. Skladnim pjesničkim riječima ertao nam je svu harmoničnu ljepotu Herzlove pojave, prikazao nam je Teodora Herzla kao personifikaciju svega, što je pozitivno u židovstvu. A slušatelji pratili su izvode govornika u grobnoj tišini, silnom napetošću i prigušena daha nepuštajući oka sa govornika, koji im je izvadio iz duševnoga i fizičnoga života velikoga vođe najljepše momente, rastumačivši njegovo postanje i djelovanje. Dubokoumna razlaganja govornika nagradjena su obilnim odo-

bravanjem i pljeskanjem. Zagreb već odavnina nije ovako svečano proslavio uspomenu najvećeg sina židovstva.

Zemun. Izbori u bogoštovnoj općini. Dne 6. jula bili su u Zemunu izbori za bogoštovnu općinu. Već davno nije bilo toliki interes za izbor općinskoga odbora, kao ovih dana. Borba bila je žestoka, a vodila se vrlo žestoko. Od 11 odbornika izabrano je 8 cijonista, a od ovih su četvorica članovi mjesne cijoničke organizacije. U odbor izabrana su: predsjednikom dr. Lav Brandeis, podpredsjednikom i pročelnikom školsko godbora prof. Ivan Kohn, odbornicima Avram Deutsch, dr. Aleksander Band, dr. Jakob Stanic, dr. Arnold Schön, blagajnik Jakob Klopfer, Ludwig Sonnenfeld, Bela Sonnenberg, Albert Herzl, Josip Brüll, zamjenicima Albert Szemnitz, Jakov Rubin, David Bihaly, Salomon Schwitzer.

»Židovskoj dačkoj menzi« pristupiše kao u temeljitelj is K 1000.—: Savez cijon. Jugoslavije, žid. narodno društvo, Zagreb. — Kao godišnji podupirati je is K 200.—: I. Pick, Daruvar. — s K 100.—: J. Fuchs, Izr. gospojinsko društvo, Koprivnica, S. Tolentino, J. Finzi, Dubrovnik, Žid. dijel. društvo »Ester«, S. Gross, Daruvar. — S K 50.—: E. Schreiber, Martijanec, Kaldor, Dubrovnik, D. Goldberger, Ž. Weiss, J. Epstein, Daruvar. — S K 30.—: H. Blumenschein, Ivanjec, dr. Haas, J. Grünhut, Bos. Brod, L. Roth, Nova Gradiška, K. Rosenthal, Petrinja, dr. Herrnstein, Bjelovar, J. Strauss, Varažd. Toplice, društvo D. Jehuda, Travnik, Mijo Weiss, Stubića, Chevra Kadiša, M. Scheyer, F. Reich, Š. Reich, Vl. Fischer, Koprivnica, B. Hajon, Dubrovnik, R. Pollaka naslj., Sl. Šamać, E. Schriber, Martijanec, O. Kraus, Požega, mr. pharm. V. Weiss, Daruvar.

Darovatelji: Grünwald K 50.—, I. Švarc K 10.—, D. Löwy K 20.—, R. Steiner K 20.—, Koprivnica; Bog. općina, Virovitica K 20.—, Blumenschein, Zagreb K 10.—, dr. Haas K 20.—, J. Grünhut K 70.—, Bos. Brod; Chevra Kadiša, Koprivnica K 100.—, S. Stern, Bjelovar K 5.—, A. Scheyer K 100.—, M. Wurzberger K 20.—, N. Sternfeld K 20.—, Deutsch K 10.—, Koprivnička banja K 50.—, Fürst K 10.—, J. Hirschler i sin K 20.—, A. Fišer K 20.—, G. Hiršl K 10.—, Pučka štendionica K 50.—, J. Hirschl K 10.—, H. Hirschl K 20.—, Mayer K 20.—, D. Kollmann K 30.—, N. Hirschl K 10.—, N. Kollmann K 10.—, F. Pollak K 10.—, R. Heinrich K 10.—, M. Rosenberger K 20.—, M. Grünwald K 10.—, N. Rosenberger K 220.—, F. Eisenstädter K 20.—, Deak K 20.—, F. Neufeld K 20.—, J. Mayer K 100.—, svi iz Koprivnice; J. Pick K 40.—, Š. Weinberger K 50.—, M. Pfeiffer K 100.—, L. Rochlitz K 50.—, H. Alt K 50.—, J. Holzer K 10.—, M. Weiss K 10.—, M. Epstein K 10.—, Š. Klingenberg K 50.—, J. Schönauer K 10.—, H. Oblat K 10.—, L. Kohn K 2.—, J. Morgenstern K 10.—, Deutsch K 10.—, Kohn K 10.—, M. Hermann K 10.—, J. Gross K 10.—, Frank K 10.—, I. Pollak K 10.—, L. Straus K 20.—, Schweizer K 4.—, H. Weiss K 10.—, A. Pfeiffer K 20.—, Löwinger K 20.—, A. Rosenberg K 5.—, A. Szanto K 50.—, Lj. Schönauer K 20.—, Polak K 10.—, svi iz Daruvara.

Iskaz prinosu židovskog narodnog fonda

za god. 1917., 1918. i za prvo polugodište 1919.

Mjesto	1917.		1918.		Prvo polugodište 1919.		Prodana roba u prvom polugodištu 1919.		Povjerenici
	K	f	K	f	K	f	K	f	
Bjelovar			6809	34	6710	64	411	50	Slavko Fürst
Brod n. S.	30	50	1201	04	4150	50	586	—	Slavko Jellinek
Daruvar	14	—	424	33	2104	—	480	10	Olga Pfeiffer
Djakovo	232	50	801	26	3824	34	891	83	Hilda Herzler i E. Münz
Dubrovnik			90	55	3981	—			Sal. Tolentino
Hercegovac					100	—			
Ivanjska					150	—			
Karlovac			3633	90	1318	98	330	80	Pavao Beck
Koprivnica	102	56	961	90	2005	72	68	—	Otto Hirschler
Kraljevčani					100	—			
Križevac	767	62	3295	29	4033	40	516	70	Zora Hirschl
Lipik					120	—			
Ludbreg	348	16	1861	88	851	76	47	40	rab. I. L. Deutsch
Martijanec			50	—	400	—			
Mitrovica	187	—	731	40	2663	20	896	48	Albert Bela Krauss
Nova Gradiška			65	—	361	50	356	—	Adolf Bauer
Ogulin	50	—	50	—	420	50			
Osijek	2233	54	8611	11	12818	95	368	50	Mirko Kraus
Pakrac	105	62	30	—	1478	—			dr. Ljud. Schein
Požega			98	—	2130	60	327	—	Frédo Sternberg
Ruma			98	—	3875	40	395	03	Sam. Wessel
Sjeničak			60	—	210	—			
Sisak	690	70	650	60	2969	08	192	70	M. Ascher i R. Ehrenfreund
Spljet	125	—	887	30	619	30			Sam. Altarac
Stara Pazova					382	—			
Šid					225	—			
Varaždin			77	—	198	—	248	63	G. Stern
Varaždin. toplice			130	—	210	—			
Vinkovci			3666	50	8213	96	877	93	Sida Zilzer
Virovitica	412	82	922	34	1145	—	103	63	rab. dr. Kaufmann
Vlasenica					332	—			
Vukovar	53	38	255	—	5260	—	365	—	Oskar Winkler
Zagreb	6487	57	34815	07	39043	67	9322	21	Uprava narod fonda
Zemun	270	60	2218	76	6859	50	445	—	Jos. H. Elias
Banjaluka	693	10	6865	13	7418	67	552	70	Bukica Nachmias
Bihać	118	—	1000	85	1004	13	248	—	Raf. Attijas i Sab. Levi
Bijeljina	3292	—	7765	40	10497	83	499	90	David Grünfeld
Bos. Brod	27	56	850	—	3773	—	86	70	Inž. dr. A. Werber
Bos. Gradiška	359	—	101	—	440	—			Branka Spitzstein
Bos. Šamac	43	—	701	98	871	—	130	15	Palomba Kabiljo
Brčko	206	—	1594	—	574	—	147	15	Leon Kattan
Derventa	22	—	870	40	2243	—	351	25	Maks Hartenstein
Doboj					307	—			Sam. Elazar
Fojnica					216	—			Regina Konforti
Gradačac			100	—	248	—			
Gračanica			3884	80	228	—	81	70	Ignac Rosenspitz
Jajce			100	—	277	—			Martin Grof
Modrić			142	—	100	—			Mirjam Koen
Mostar			269	—	1248	—			
Olovo					310	—			
Prijedor	835	—	5207	31	5586	14	227	—	Gustav Seidemann
Rogatica					185	—			
Sanski most	118	94	1454	—	746	—			Djojica Levi
Sarajevo	19623	82	25913	61	27561	11	744	—	Moise I. Montilja
Teslić			252	—	100	—			David Goldberger
Travnik	223	—	3602	—	5187	80	432	9	Haim Papo
Tuzla	835	—	3854	60	9157	—			Luiza Zaloscer
Visoko			426	—	468	—			David D. Maestro
Zavidović			797	—	450	10			Leon Ozmo
Zenica	140	—	1669	85	343	—			Otto Weiss
Žvornik	117	20	100	—	3359	—	58	70	rab. Sal. Levi
Žepče	20	50	167	—	1048	—			Sal. A. Musafija
Beograd	110	—	4004	40	6442	60	92	—	L. Albala i Sam. de Majo
Šabac			227	—	533	50			Alfred Koen
Razna mjesta	2521	35	16621	04	1015	80	200	—	
	41417	04	158925	94	211204	68	22092	14	

Prinose ispod K 100.— pridonijela su ova mjesta: Budinčina, Caprag, Čazma, Donji Miholjac, Dubrava, Garčin, Gradec, Gundinci, Grubišno polje, Hercegovac, Ilok, Kapela, Krapina i Toplice, Kloštar, Ivančić, Kostajnica, Kutina, Ljubljana, Pisarovina, Punitovci, Rijeka, Sikirevci, Slatina, Uljanik, Vel. Trgovišće, Vrpolje, Vrbanja, Baranyvar, Novi Sad, Pančeva, Sveti Petar, Bos. Novi i Loznica.

Nordauov dan.

Nordau je uza sav svoj idejalizam imao mnogo smisla za praktična pitanja. Bio je osobitim prijateljem Žid. nar. fonda i mnogi je putagovorio u korist Žnf. Nordau je vjerovao, da je Žnf. kadar, da sam finansira cijelu kolonizaciju Židova u Palestini, samo treba da fond dosegnе onu visinu, koju može dosegnuti, ako se valjano propagira. — Uprava Žnf. odlučila je, da iskaže poštu vrlo poborniku Žnf. Maksu Nordauu prigodom 70. obljetnice njegova rođenja. Povjerenici! Nastojte, da se taj dan sakuplja novac u svim židovskim kućama, a po gotovu na svim židovskim sastancima, koji taj dan moraju biti posvećeni Nordauu. Nastojte, da se saberu što veće votke, koje nam doznačite, a mi ćemo ih iskazati pod naslovom „Nordauov dan“. Vrhovna uprava Žnf. odredit će svrhu svih na taj dan skupljenih iznosa vjerojatno je, da će se osnovati kolonija „Nordau“ pa se nadamo da nijedan sumišljenik ne će htjeti faliti u iskazu darova na „Nordauov dan“.

R izkazu.

Citajući ove brojke nije potrebno da mnogo govorimo. Jasna je ta slika shvaćanja ili neshvaćanja dužnosti. Ne ćemo kritizirati ni hvaliti, svaki povjerenik, svaki grad neka samo objektivno zaključi što mu pripada. Vrlo malo će ih biti koji će sa zadovoljstvom moći konstatovati, da su ispunili svoju dužnost. U pojedinim gradovima čine nam se svoje doduše prilično velike, ali još uvjek nisu onako velike, kao što bi trebale biti. Dvije stotine jedanaest hiljada kruna sakupili smo od sviju naših sumišljenika u 6 mjeseci, a tih, hvala Bogu ima lijep broj. Koliko li imamo vrlo bogatih sumišljenika, koji su svojom darežljivošću mogli i podvostručiti iskazanu svotu za prvo polugodište. Kad bi ti svi naši sumišljenici zaista sumišljali, onda bi većim pravom mogli govoriti o dobro shvaćenim dužnostima. Povjerenici su većim djelom sasvim lijepo radili, krivnja leži na ostalim sumišljenicima, koji povjerenicima otešćavaju posao. Susreću ih neprijaznošću, predbacuju im da im svaki čas dodijavaju sakupljanjem. Pa ne čekajte dok vam povjerenik dodje, odnesite mu vi sami vaš dio, pa ćete vidjeti hoće li povjerenik biti ljut, što mu dodijavate.

U mnogim mjestima nije provedeno same oporezovanje, u mnogim su se mjestima sa premalim svotama oporezovali, skrabice nisu uredno izpraznjene — sve se to mora popraviti.

Dakle vidite sumišljenici samo do vas steći, da sa užitkom preučimo statistiku drugog polugodišta 1919.

Na posao braće! Ispunite svoje dužnosti!

Da r tisovnom fondu. Gospoda Elza Deutsch, Daruvar, darovala je tiskovnom fondu K 6.—

Najljepša hvala.

Našim čitateljima. Nestašicom plina prouzročenim poteškoćama, te štrajka, izlazi ovaj dvostruk sa zakašnjenjem. Slijedeći broj izlazi 10. augusta o. g.

ZLATA SCHRENGER
ALFRÉD KÖNIG
zaručeni.
PAKRAC.

ZORA KASTL rodj. RECHNITZER
MILAN KASTL
vjenčani mjeseca lipnja 1919.
ZAGREB.

Rascviljenim srcem javljamo svim rođacima, prijateljima i znâcima, da je naš premili i nezaboravni suprug, otac, djed, tâst i brat, gospodin

ADAM MÜLLER

nakon kratke bolesti u 84. godini života svoga u noći dne 9. srpnja o. g. blago preminuo.

Smrtni ostaci miloga nam pokojnika sahranjeni su dne 10. srpnja o. g. na centralnom groblju u Lipiku.

U Lipiku, 11. srpnja 1919.

Rosa Müller, supruga

Paula Sternberg, Alfred Müller,
Olga Pollak, Ervin Müller,
djeca

Dr. Vilim Pollak, zet
Ilona Müller, Greta Müller, snahe
Vilim Müller, brat

Manfred, Feliks, Sternberg Hed-
viga Bauer, Florence, Blanche,
Archie Müller, Alfons, Eugen Po-
llak, Erick Müller
unučad.

Norbert Weiss

Agenturna i komisijonalna radnja

ZAGREB

Bakaćeva ul. 4. — Telef. 733.

Nudja kolonijalnu i specerajsku robu sa skladišta u Zagrebu. 128

NATJEĆAJ.

Kod židovske bogoštovne općine u Tuzli ima se popuniti mjesto

drugoga kantora

koji imade ujedno biti vjeroučitelj, šohet ubodek zatim mjesto

šoheta ubodeka.

Prednost ima moći.

Obojica moraju biti Sefardi ispod 40 godina. Tačno svjedočbama obrazložene molbe uz naznaku uvjeta i vremena nastupa imaju se upraviti na predsjednika opština.

FUZLA, dne 1. jula 1919.

Tajnik: Predsjednik:
IGNAC ROSNER JOSEF L. PESAH

Josip Englsrath

Ilica 5 — Zagreb — Ilica 5

Najveće skladište dragulja, zlata, srebra i satova uz jamstvo i jeftine stalne cijene.

Veliko tvorničko skladište kina srebrenе robe iz najboljih tvornica.

Ilustrovani cjenici na zahtjev badava i franko

Kupuje i zamjenjuje staro zlato, srebro, dragulje biser, briljante, satove, antikvitete, novac uz najviše cijene.

Vlastita radionica za umjetno izradjene novoradnje Popravke zlatnih i srebrnih predmeta brzo i jeftino.

Josip Englsrath

Ilica 5 Zagreb — Ilica 5

Čekstilne otpatke

(krpe sviju vrsti)

kupuje i plaća najbolje cijene

Adolf Krausz stariji

(od povjerenstva za čekstilne otpatke ovlašten veletržac krpam).

Osijek g. j. Županiska 59.

Na zahtjev šalje kataloge o

Židovskoj narodnoj glazbi,

Židovskoj literaturi

Židovskim razglednicama

Jüdischer Verlag Berlin W. 15.

Sächsische Strasse 8.

ALEM

je Orientalni prašak za zube, njegova je sastavina takova, da čini ono što je Zubima podesno. Daje svježi dah iz ustiju zapriječe krvarenje Zubiju štiti zube od boli. Zaprečuje da zubi postanu šuplji. Čini zube bijele i zdrave. Od velike je desinfekcione snage, te vas štiti od bolesti. A što je najvažnije, neugodan dah iz ustiju odmah odstranjuje i tako omogući svakom da ima lijepe bijele i zdrave zube te miomiris u ustima.

Cijena originalne kutije K 1:50.

Glavno skladište

Nobilior Drogeria Zagreb

Ilica 34.

TVORNICA ŠTAMPILJA

ŠANDOR SCHNELLER

REZBAR — GRAVEUR

ZAGREB

MARIJE VALERIJE ULICA BROJ 6.

PAZI I DOBRO ČITAJ !!!

Tko želi sačuvati svoje zdravlje neka puš
samo cigaretni papir

„GOLUB“

jer je „Golub“ najbolji papir sadašnjosti i jedini domaći proizvod.

Proizvod je „Prve hrv. tvornice cigaretog papira“ Zagreb, koja tvornica zaposluje redovito 200 domaćih radnika.

Dobije se u svakoj trafici.

Banka za trgovinu obrt i industriju

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 4. - ZAGREB - Jelačićev trg 4.

Podružnice: Koprivnica, Ruma.

Dionička glavnica K 5,000.000 — Prčnve K 2,000.000 —

PRIMA

štedne uloške na knjižice i u tekućem računu do daljnega sa

4% čistih

KUPUJE I PRODAJE

vrijednosne papire, srećke svake vrsti, devize, strani zlatni i srebrni novac.

PROVADJA BURZOVNE NALOGE. FINANSIRA

industrijalna i trg. poduzeća.

ESKONTIRA

mjenice, doznačnice, čekove, adreske i žrijebane vrijednosne papire, daje predujmove na vrijednosne papire, kao dionice, rente, srećke i t. d. nadalje na otvorene knjižne tražbine uz povoljne uvjete,

Prodaje promese za sva vučenja, izdaje kreditna pisma i čekove na sva tu- i inozemna mesta, osigurava srećke proti gubitku na tečaju.

Hrv. sveopća kreditna banka

dioničarsko društvo

I ZAGREBU, Ilica 25, i podružnica u Karlovcu

Uloške

preuzimje uz najpovoljnije ukamaćenje na uložne knjižice i na tekući račun, te ih bez obzira na postojeće ili buduće ustanove moratorija ispaćuje.

Svi u bankovnu struku zasjecajući poslovi obavljaju se najkulantnije.

Posebno odijelenje za prodaju sladara
Zagreb, tel. br. 621, 7371 1590.
Karlovac, telefon br. 79

Umjetničko nakladni zavod

Vlastita konfekcija
papira i
tvornica
listovnih omota

Cjenici hadava!

Radijma
Sloboda

Veletrgovina papira pisaceg pribora i razglednica

Zagreb, Merkur Ilica 31

Brzojaví: Papmerkur. Telefon 17-95